

ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Διπλωματικές Εγγυήσεις και Διεθνής Προστασία των Προσφύγων

Ι. Περιεχόμενο

1. Ο όρος «διπλωματικές εγγυήσεις» όπως χρησιμοποιείται στο πλαίσιο της μεταφοράς ενός προσώπου από ένα κράτος σε ένα άλλο, αναφέρεται στην υποχρέωση του αποστέλλοντος κράτους να απολαύσει ο μεταφερόμενος μεταχείριση σύμφωνη με τους όρους που θέτει το αποστέλλον κράτος ή γενικότερα μεταχείριση σύμφωνη με τις υποχρεώσεις που επιβάλλει το διεθνές δίκαιο των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

2. Η εφαρμογή των διπλωματικών εγγυήσεων είναι μια πάγια πρακτική που εφαρμόζουν τα κράτη στις υποθέσεις έκδοσης¹ και εξυπηρετούν τη δυνατότητα του κράτους από το οποίο ζητείται η έκδοση να παραδώσει τον εκζητούμενο χωρίς να παραβιάσει τις υποχρεώσεις που έχει αναλάβει δυνάμει των συνθηκών προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου², της εθνικής – συμπεριλαμβανομένης της συνταγματικής – νομοθεσίας και / ή των διατάξεων του δικαίου έκδοσης που υπό κανονικές συνθήκες θα απέκλειαν την παράδοση του ενδιαφερόμενου³. Συνήθως, το κράτος από το οποίο ζητείται η έκδοση επιδιώκει τη διαβεβαίωση για την εφαρμογή των διπλωματικών εγγυήσεων στις περιπτώσεις της θανατικής ποινής, αλλά και στις περιπτώσεις όπου αμφιβάλλει για την τήρηση της αρχής της δίκαιης δίκης στο εκζητούν κράτος ή ανησυχεί για την πραγματική προστασία του εκζητούμενου από τον κίνδυνο να υποστεί βασανιστήρια ή άλλες μορφές κακομεταχείρισης.

3. Όμως, η εφαρμογή των διπλωματικών εγγυήσεων δεν περιορίζεται στις υποθέσεις της έκδοσης. Όλο και συχνότερα, τα κράτη προσφεύγουν στην αναζήτηση διπλωματικών εγγυήσεων προκειμένου να διασφαλίσουν στο πλαίσιο των διαδικασιών απομάκρυνσης, όπως είναι η απέλαση ή επαναπροώθηση, ότι δεν θα υποστεί βασανιστήρια ή άλλες μορφές κακομεταχείρισης το πρόσωπο που πρόκειται να απομακρυνθεί⁴ όπως επίσης και στις περιπτώσεις όπου οι ενδιαφε-

¹ Έκδοση είναι η τυπική διαδικασία παράδοσης ενός προσώπου από ένα κράτος στις αρχές ενός άλλου προκειμένου να δικαστεί ή να εκτίσει ποινή που έχει επιβληθεί σε βάρος του.

² Βλέπε στη συνέχεια τις παραγράφους 16 έως 26.

³ Οι συμφωνίες έκδοσης (διμερείς ή πολυμερείς) και η εθνική νομοθεσία που ρυθμίζει την έκδοση προβλέπουν συνήθως τους λόγους άρνησης της έκδοσης – δηλαδή τις αρνητικές προϋποθέσεις που επιβάλλουν στο κράτος στο οποίο υποβάλλεται το αίτημα έκδοσης να αρνηθεί την παράδοση του εκζητούμενου. Οι λόγοι άρνησης της έκδοσης είναι: η ένσταση του πολιτικού εγκλήματος, οι ρήτρες διακριτικής μεταχείρισης (ή μη δίωξης), η απαγόρευση έκδοσης λόγω των εννοιών που αποδίδει το εκζητούν κράτος στο θεσμό της δικαιοσύνης και του δικαίου, η απαγόρευση έκδοσης των ημεδαπών, τα κωλύματα έκδοσης που στηρίζονται στο διεθνές / περιφερειακό δίκαιο των δικαιωμάτων του ανθρώπου και/ή στο προσφυγικό δίκαιο, που έχει ενσωματωθεί στο εθνικό δίκαιο. Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε S. Karferer, *The interface between extradition and asylum*, UNHCR, Legal and Protection Policy Research Series, PPLA/2003/05, November 2003, paragraphs 69 -112. Το έγγραφο είναι διαθέσιμο στον ιστότοπο της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες <http://www.unhcr.org/3fe84fad4.pdf>

⁴ Σε αντίθεση με την έκδοση που απαιτεί τις επίσημες ενέργειες δύο κρατών, η απέλαση ή η απομάκρυνση είναι μονομερείς διαδικασίες του αποστέλλοντος κράτους. Όμως, διέπονται από εγγυήσεις και ασφαλιστικές δικλείδες συμπεριλαμβανομένων ειδικότερα της προϋπόθεσης να στηρίζονται σε διατάξεις της εθνικής νομοθεσίας σύμφωνες με τα διεθνή κριτήρια και του δικαιώματος του ενδιαφερόμενου να προσφεύγει ενώπιον ανεξάρτητης αρχής αρμόδιας να κρίνει τη νομι-

ρόμενοι μεταφέρονται σε άλλες χώρες με άτυπα μέτρα που δεν διέπονται από διαδικαστικές εγγυήσεις. Αυτή η πρακτική, που συχνά αποκαλείται «παράδοση» ή «εξαιρετική παράδοση» εφαρμόζεται όλο και συχνότερα στο πλαίσιο της απομάκρυνσης προσώπων που το αποστέλλον κράτος θεωρεί ύποπτα εμπλοκής σε τρομοκρατικές ενέργειες και / ή θεωρεί επικίνδυνα για την εθνική ασφάλεια, συμπεριλαμβανομένων των χωρών προορισμού για τις οποίες αναφέρεται ότι εφαρμόζουν την πρακτική των βασανιστηρίων ή ότι δεν παρέχουν προστασία από τον κίνδυνο των βασανιστηρίων⁵.

4. Οι διπλωματικές εγγυήσεις εφαρμόζονται σε εξατομικευμένη βάση, για συγκεκριμένα πρόσωπα που το αποστέλλον κράτος προτίθεται να εκδώσει ή με οιονδήποτε άλλον τρόπο να απομακρύνει από το έδαφός του. Όμως, πρόσφατα, συμπεριελήφθησαν οι διπλωματικές εγγυήσεις με τη μορφή γενικού κανόνα που αφορά στη μεταχείριση των απελαυομένων σε συμφωνίες που ρυθμίζουν την απέλαση από ένα κράτος σε ένα άλλο⁶.

5. Κατά κανόνα, από νομικής άποψης, το κράτος προορισμού δεν αναλαμβάνει δεσμευτικές υποχρεώσεις όταν παρέχει διπλωματικές εγγυήσεις για τη μεταχείριση συγκεκριμένου προσώπου που μεταφέρεται στο έδαφός του. Συνήθως, οι διπλωματικές εγγυήσεις δεν εμπεριέχουν μηχανισμούς που διασφαλίζουν την τήρησή τους όταν παραβιάζονται μετά την παράδοση του ενδιαφερόμενου προσώπου στο κράτος προορισμού και το αποστέλλον κράτος ή ο ενδιαφερόμενος δεν είχε τη δυνατότητα άσκησης ενδίκου μέσου. Λαμβάνοντας υπόψη ότι το αποστέλλον κράτος προσφεύγει στην εφαρμογή των διπλωματικών εγγυήσεων όταν εκτιμά ότι είναι απαραίτητη η παροχή διαβεβαιώσεων από το κράτος προορισμού για τη μεταχείριση του ενδιαφερόμενου προσώπου ανακύπτουν ερωτηματικά όσον αφορά στις προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούνται ώστε να μην παραβιάζει η εν λόγω απομάκρυνση τις υποχρεώσεις που έχει αναλάβει το αποστέλλον κράτος δυνάμει του ισχύοντος διεθνούς και εθνικού δικαίου.

6. Το παρόν σημείωμα πραγματεύεται την εφαρμογή των διπλωματικών εγγυήσεων από τη σκοπιά της διεθνούς προστασίας των προσφύγων. Εν προκειμένω, δύο πτυχές του ζητήματος παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Πρώτον, είναι αναγκαίο να διευκρινισθεί η σημασία των διπλωματικών εγγυήσεων όταν το κράτος υποδοχής προτίθεται να μεταφέρει έναν πρόσφυγα ή αιτούντα άσυλο σε άλλη χώρα σε συνθήκες που μπορεί να τον εκθέσουν σε κίνδυνο δίωξης. Το ζήτημα αυτό αντιμετωπίζεται στο Μέρος II του παρόντος σημειώματος, που περιλαμβάνει γενικότερη επισκόπηση των υποχρεώσεων που το κράτος υποδοχής έχει αναλάβει δυνάμει της αρχής της μη επαναπροώθησης που προβλέπουν το διεθνές προσφυγικό δίκαιο και το διεθνές δίκαιο των δικαιωμάτων του ανθρώπου καθώς και το διεθνές εθιμικό δίκαιο. Περαιτέρω, διερευνώνται οι επιπτώσεις της εφαρμογής των διπλωματικών εγγυήσεων στις περιπτώσεις μεταφοράς προσφύγων⁷. Δεύτερον, όταν παρέχονται διπλωματικές εγγυήσεις στις περιπτώσεις μεταφοράς αιτούντων άσυλο δημιουργούνται ερωτηματικά για τις συνέπειες τους στον καθορισμό του καθεστώτος του πρόσφυγα. Το Μέρος III του παρόντος σημειώματος εξετάζει σχετικά ζητήματα ουσιαστικής και διαδικαστικής φύσης.

μότητα αυτών των διαδικασιών.

⁵ Βλέπε για παράδειγμα, *High Commissioner for Human Rights, Human Rights Day Statement on Terrorists and Torturers*, 5.12.2005 – *Ειδικός Απεσταλμένος της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ για τα Βασανιστήρια και άλλους τρόπους σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας*, Report submitted pursuant to General Assembly Resolution 58/64, UN document A/59/324, 1.9.2004, παράγραφοι 29 έως 30 (για το κείμενο βλέπε στον ιστοχώρο του Απεσταλμένου για τα Βασανιστήρια και άλλους τρόπους σκληρής μεταχείρισης σε <http://www2.ohchr.org/english/issues/torture/rapporteur/>) – *Έκθεση του Ανεξάρτητου Εμπειρογνώμονα για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών κατά την Καταπολέμηση της Τρομοκρατίας, υποβληθείσα στην Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων*, έγγραφο UN Doc. E/CN.4/2005/103, 7.2.2005, παράγραφοι 54 έως 56.

⁶ Όπως για παράδειγμα το Μνημόνιο που υπογράφηκε μεταξύ του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ιορδανίας στις 10.8.2005 και ρυθμίζει τις υποχρεώσεις των συμβαλλομένων κρατών πριν την εκτέλεση της απέλασης (βλέπε σε <http://www.statewatch.org/news/2005/aug/uk-jordan-MOU.pdf>). Παρόμοια συμφωνία υπογράφηκε μεταξύ του Ηνωμένου Βασιλείου και της Λιβύης στις 18 Οκτωβρίου 2005.

⁷ Το παρόν έγγραφο δεν πραγματεύεται το ζήτημα της αρχής της μη επαναπροώθησης στο πλαίσιο του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου.

II. Διπλωματικές εγγυήσεις και η αρχή της μη επαναπροώθησης

A. Προστασία από την επαναπροώθηση κατά το διεθνές προσφυγικό δίκαιο

7. Το διεθνές προσφυγικό δίκαιο ορίζει ειδικότερα για την προστασία των προσφύγων από την απομάκρυνσή τους σε χώρα όπου κινδυνεύουν να υποστούν δίωξη. Πρόκειται για την *αρχή της μη επαναπροώθησης*, που συχνά χαρακτηρίζεται ως ακρογωνιαίος λίθος της διεθνούς προστασίας και αποτυπώνεται στη διάταξη του άρθρου 33 της Σύμβασης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων⁸. Η παράγραφος 1 του άρθρου 33 ορίζει:

«*Ουδενμία συμβαλλομένη χώρα θα απελαύνη ή θα επαναπροωθή, καθ' οιονδήποτε τρόπον, πρόσφυγας, εις τα σύνορα εδαφών ένθα η ζωή ή η ελευθερία αυτών απειλούνται για λόγους φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, κοινωνικής τάξεως ή πολιτικών πεποιθήσεων*».

8. Η αρχή της μη επαναπροώθησης εφαρμόζεται σε κάθε πρόσωπο που είναι πρόσφυγας κατά την έννοια της Σύμβασης του 1951 δηλαδή σε καθέναν που πληροί τα κριτήρια υπαγωγής στη διάταξη του άρθρου 1 Α (2) της Σύμβασης του 1951⁹ και δεν αποκλείεται από το καθεστώς του πρόσφυγα για κάποιον από τους λόγους που περιλαμβάνουν οι ρήτρες αποκλεισμού¹⁰. Αφορά όχι μόνον στην επιστροφή στη χώρα καταγωγής αλλά και στην αναγκαστική επιστροφή σε άλλη χώρα όπου ο ενδιαφερόμενος φοβάται βάσιμα ότι θα διωχθεί για έναν ή για περισσότερους από τους λόγους που αναφέρει η Σύμβαση του 1951 ή από την οποία κινδυνεύει να επαναπροωθηθεί στη χώρα καταγωγής του¹¹.

9. Δεδομένης της διαπιστωτικής φύσης του καθεστώτος του πρόσφυγα η *αρχή της μη επαναπροώθησης* εφαρμόζεται επίσης πριν την πανηγυρική αναγνώριση του σχετικού καθεστώτος σε όσους πληρούν τα κριτήρια υπαγωγής στο άρθρο 1 της Σύμβασης του 1951. Από την επαναπροώθηση προστατεύονται και οι αιτούντες άσυλο: σύμφωνα με γενικά παραδεδεγμένη αρχή του διεθνούς προσφυγικού δικαίου δεν πρέπει να απομακρύνονται από τη χώρα υποδοχής ή να απελαύνονται έως ότου κριθεί οριστικά το καθεστώς τους¹².

10. Κατά το διεθνές προσφυγικό δίκαιο η απαγόρευση επιστροφής στα σύνορα εδαφών όπου ελλοχεύει κίνδυνος δίωξης εφαρμόζεται σε κάθε μορφή εξαναγκασμένης απομάκρυνσης, συμπεριλαμβανομένων της έκδοσης, της απέλασης, της άτυπης παράδοσης ή των «απαγωγών». Τούτο είναι προφανές από τη διατύπωση της διάταξης της παραγράφου 1 του άρθρου 33 της Σύμβασης του 1951 που αναφέρεται στην «*καθ' οιονδήποτε τρόπον*» απέλαση ή επαναπροώθησης.

⁸ Για λεπτομερειακή ανάλυση βλέπε E. Lauterpacht και D. Bethlehem, *The scope and content of the principle of non-refoulement: Opinion*, σε E. Feller, V. Turk and F. Nicholson (eds), *Refugee Protection in International Law: UNHCR's Global Consultations on International Protection*, Cambridge University Press, Cambridge (2003). Διατάξεις για την αρχή της μη επαναπροώθησης περιλαμβάνουν περιφερειακά κείμενα του προσφυγικού δικαίου, όπως το άρθρο II (3) της Σύμβασης του 1969 του Οργανισμού Αφρικανικής Ενότητας για τα Ειδικά Θέματα των Προβλημάτων των Προσφύγων στην Αφρική και το Τμήμα III(5) της Διακήρυξης της Καρθαγένης του 1984 για τους Πρόσφυγες.

⁹ Σύμφωνα με αυτήν τη διάταξη που έχει ενσωματωθεί στο άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου του 1967 ο όρος «πρόσφυγας εφαρμόζεται επί παντός προσώπου το οποίο λόγω βάσιμου και δικαιολογημένου φόβου δίωξης για λόγους φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, συμμετοχής σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα ή πολιτικών πεποιθήσεων βρίσκεται εκτός της χώρας της οποίας έχει την υπηκοότητα και δεν δύναται ή λόγω του φόβου τούτου δεν επιθυμεί να απολαύει την προστασία της χώρας αυτής ή εάν δεν έχει υπηκοότητα και βρίσκεται εκτός της χώρας της προηγούμενης συνθήκης αυτού διαμονής δεν δύναται ή λόγω του φόβου τούτου δεν επιθυμεί να επιστρέψει σε αυτήν».

¹⁰ Πρόκειται για την πρώτη παράγραφο του άρθρου 1 Δ (που εφαρμόζεται στα πρόσωπα που απολαμβάνουν τη συνδρομή ή την προστασία που παρέχουν άλλα όργανα του ΟΗΕ πλην της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες), το άρθρο 1 Ε (που εφαρμόζεται σε όσους αναγνωρίζεται από τις αρμόδιες αρχές της χώρας όπου έχει εγκατασταθεί ο ενδιαφερόμενος ότι έχουν τα συναφή με την κτήση της υπηκοότητας της χώρας αυτής δικαιώματα και υποχρεώσεις) και το άρθρο 1 ΣΤ (που εφαρμόζεται στα πρόσωπα για τα οποία υπάρχουν σοβαροί λόγοι να πιστευτεί ότι έχουν τελήσει ορισμένα σοβαρά αδικήματα ή αξιόποινες πράξεις).

¹¹ Βλέπε UNHCR, [Note on Non-Refoulement](#) (EC/SCP/2), 1977 . Βλέπε επίσης Paul Weis, *The Refugee Convention, 1951*, στη σελίδα 341, όπως παραπέμπεται από τους E. Lauterpacht και D. Bethlehem, ανωτέρω υποσημείωση 8.

¹² Βλέπε στη συνέχεια παραγράφους 35 έως 37..

11. Σύμφωνα με τη Σύμβαση του 1951 παρέκκλιση από την εφαρμογή της αρχής της μη επαναπροώθησης επιτρέπεται μόνο στις περιπτώσεις που ρητά προβλέπει η διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου 33, που ορίζει:

«Το εκ της παρούσης διατάξεως απορρέον ευεργέτημα δεν δύναται πάντως να επικαλήται πρόσφυξ όστις, δια σοβαράς αιτίας, θεωρείται επικίνδυνος εις την ασφάλειαν της χώρας ένθα ευρίσκεται ή όστις, έχων τελεσιδίκως καταδικασθή δι' ιδιαιτέρως σοβαρόν αδίκημα, αποτελεί κίνδυνον δια την Χώραν».

12. Η εφαρμογή αυτής της διάταξης προϋποθέτει ότι η χώρα ασύλου εξετάζει σε εξατομικευμένη βάση εάν ο ενδιαφερόμενος συνιστά παρόντα ή μελλοντικό κίνδυνο για την ασφάλεια ή την κοινότητα της χώρας υποδοχής¹³.

(i) Απαραίτητη προϋπόθεση είναι η διαπίστωση, σε εξατομικευμένη βάση, ότι συντρέχουν οι προϋποθέσεις εφαρμογής του εξαιρετικού «λόγου ασφαλείας» που επιτρέπει την επαναπροώθηση επειδή η παρουσία του πρόσφυγα ενέχει ενεστώτα ή μελλοντικό κίνδυνο για τη χώρα που τον φιλοξενεί. Ο κίνδυνος πρέπει να είναι ιδιαίτερα σοβαρός και όχι ήσσονος σημασίας και να αποτελεί απειλή για την εθνική ασφάλεια της χώρας ασύλου¹⁴.

(ii) Προκειμένου να μην εφαρμοσθεί η αρχή της μη επαναπροώθησης επειδή η παρουσία του πρόσφυγα ενέχει κίνδυνο για τη χώρα ασύλου δεν αρκεί η καταδίκη για αδίκημα ιδιαίτερα σοβαρής φύσης. Υπό το φως του αδικήματος που διέπραξε ο πρόσφυγας και της ποιότητάς στην οποία καταδικάστηκε πρέπει να στοιχειοθετηθεί ότι η παρουσία του αποτελεί ιδιαίτερα σοβαρό ενεστώτα ή μελλοντικό κίνδυνο για την κοινότητα της χώρας ασύλου. Μόνη η καταδίκη για ιδιαίτερα σοβαρό αδίκημα δεν σημαίνει ότι ο ενδιαφερόμενος πληροί τις προϋποθέσεις εφαρμογής αυτού του λόγου εξαίρεσης από την αρχή της μη επαναπροώθησης. Η σχετική κρίση εξαρτάται από τη φύση και τις ιδιαίτερες περιστάσεις τέλεσης του συγκεκριμένου αδικήματος και από άλλους σχετικούς παράγοντες (όπως είναι για παράδειγμα η πιθανότητα ή η βεβαιότητα υποτροπής)¹⁵.

13. Σε κάθε περίπτωση είναι νόμιμη η απομάκρυνση του πρόσφυγα κατ' εφαρμογή μιας εκ των εξαιρέσεων του άρθρου 33 παρ. 2 της Σύμβασης του 1951 μόνον εφόσον είναι αναγκαία και ανάλογη του επιδιωκόμενου σκοπού. Τούτο σημαίνει ότι πρέπει να υπάρχει σχέση αιτίας – αποτελέσματος μεταξύ της απομάκρυνσης του πρόσφυγα και του εκμηδενισμού του κινδύνου που συνιστά η παρουσία του για την ασφάλεια ή την κοινότητα της χώρας ασύλου. Η επαναπροώθηση πρέπει να είναι το έσχατο μέσο για την εκμηδένιση του κινδύνου που ενέχει η παρουσία του πρόσφυγα για την ασφάλεια ή την κοινότητα της χώρας ασύλου¹⁶. Επίσης, ο κίνδυνος για τη χώρα ασύλου πρέπει να υπερτερεί της βλάβης που κινδυνεύει να υποστεί ο ενδιαφερόμενος λόγω της επαναπροώθησης¹⁷.

¹³ Όμως, το άρθρο 33 παρ. 2 δεν εφαρμόζεται εάν η απομάκρυνση του πρόσφυγα ενέχει πραγματικό κίνδυνο βασανιστηρίων ή άλλης σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας. Βλέπε E. Lauterpacht and D. Bethlehem, ανωτέρω υποσημείωση 8, παραγράφους 159 (ii), 166 και 159 – *Factum of the Intervenor, UNHCR, Suresh v. The Minister of Citizenship and Immigration, the Attorney General of Canada, SCC, No. 27790* σε International Journal of Refugee Law (2002), pp 141-157 και σε: <http://www.unhcr.org/refworld/pdfid/3e71bbe24.pdf>

¹⁴ Βλέπε UNHCR, *Suresh Factum*, ανωτέρω υποσημείωση 13, στις παραγράφους 68 έως 73. Επίσης βλέπε E. Lauterpacht and D. Bethlehem, ανωτέρω υποσημείωση 8 στις παραγράφους 164 έως 166. Βλέπε επίσης A. Grahl-Madsen, *Commentary of the Refugee Convention, Article 2 – 11, 13 – 37*, δημοσιευμένο από UNHCR, σχολιασμός του άρθρου 33 σε (8). Οι συζητήσεις των συντακτών της Σύμβασης του 1951 για το σχετικό θέμα συνοψίζονται ως εξής: «Γενικά η εξαίρεση που επιβάλλεται για λόγους εθνικής ασφαλείας μπορεί να προβληθεί όταν πρόκειται για πράξεις ιδιαίτερα σοβαρής φύσης, που πλήττουν άμεσα ή έμμεσα τη συνταγματική τάξη, την κυβέρνηση, την εδαφική ακεραιότητα, την ανεξαρτησία ή την εξωτερική ειρήνη της ενδιαφερόμενης χώρας».

¹⁵ Ibid. βλέπε παραγράφους 190 έως 192.

¹⁶ Εάν επαρκούν λιγότερο σοβαρά μέτρα για την απομάκρυνση της απειλής που αποτελεί ο πρόσφυγας για την ασφάλεια ή την κοινότητα της χώρας υποδοχής δεν δικαιολογείται η επαναπροώθηση κατ' εφαρμογή του άρθρου 33 παρ. 2 της Σύμβασης του 1951.

¹⁷ Βλέπε UNHCR, *Suresh Factum*, παραγράφους 74 έως 84, υποσημείωση 13. Επίσης βλέπε E. Lauterpacht and D. Bethlehem, ανωτέρω υποσημείωση 8 στις παραγράφους 177 έως 179.

14. Επιπλέον, η σχετική αξιολογική κρίση για την παρέκκλιση από την εφαρμογή της αρχής της μη επαναπροώθησης κατά τα οριζόμενα στη διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου 33 της Σύμβασης του 1951 πρέπει να είναι αποτέλεσμα διαδικασίας που περιβάλλεται τις κατάλληλες εγγυήσεις¹⁸.

15. Η αρχή της μη επαναπροώθησης, όπως αποτυπώνεται στο άρθρο 33 της Σύμβασης του 1951 αποτελεί διεθνές εθνικό δίκαιο¹⁹ και άρα δεσμεύει όλα τα κράτη, συμπεριλαμβανομένων των κρατών που δεν είναι συμβαλλόμενα στη Σύμβαση του 1951 και/ή στο Πρωτόκολλο του 1967²⁰.

B. Προστασία από την επαναπροώθηση κατά το δίκαιο των δικαιωμάτων του ανθρώπου

1. Γενικά

16. Σύμφωνα με τις διεθνείς συνθήκες προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου και το διεθνές εθνικό δίκαιο τα κράτη υποχρεούνται να μην μεταφέρουν οιονδήποτε στα σύνορα εδαφών όπου εκτίθεται σε σοβαρές παραβιάσεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου και ιδίως στη αυθαίρετη αφαίρεση της ζωής²¹ ή σε βασανιστήρια²². Ρητή απαγόρευση της επαναπροώθησης προβλέπει το άρθρο 3 της Σύμβασης κατά των Βασανιστηρίων και άλλων τρόπων σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας που δεν επιτρέπει την απομάκρυνση οιονδήποτε στα σύνορα εδαφών όπου για βάσιμους λόγους πιστεύεται ότι μπορεί να κινδυνεύσει να υποστεί βασανιστήρια²³. Η απαγόρευση επαναπροώθησης σε κίνδυνο βασανιστηρίων αποτελεί επίσης διεθνές εθνικό δίκαιο και μάλιστα έχει περιβληθεί τον τύπο του αναγκαστικού κανόνα του διεθνούς δικαίου (*ius cogens*)²⁴. Ο κανόνας τούτος επιβάλλει απόλυτη απαγόρευση οιασδήποτε μορ-

¹⁸ Πρέπει να εφαρμόζονται τουλάχιστον οι διαδικαστικές εγγυήσεις που προβλέπει η διάταξη του άρθρου 32 της Σύμβασης του 1951 που ορίζει για την απέλαση. Το άρθρο 32 παρ. 1 επιτρέπει την απέλαση του πρόσφυγα για λόγους εθνικής ασφάλειας ή δημόσιας τάξης σε χώρα όπου δεν φοβάται τη δίωξη. Οι διατάξεις των παραγράφων 2 και 3 του άρθρου 32 προβλέπουν τις ελάχιστες διαδικαστικές εγγυήσεις, συμπεριλαμβανομένων ειδικότερα του δικαιώματος παράστασης ενώπιον των αρμόδιων αρχών και του δικαιώματος άσκησης προσφυγής καθώς και του δικαιώματος του ενδιαφερομένου πρόσφυγα να του παρασχεθεί εύλογη προθεσμία προκειμένου να επιδιώξει την έκδοση άδειας κανονικής εισόδου σε άλλη χώρα.

¹⁹ Βλέπε για παράδειγμα την παράγραφο 4 του προοιμίου της Διακήρυξης των Συμβαλλομένων στη Σύμβαση του 1951 και / ή στο Πρωτόκολλο του 1967 Κρατών που υιοθετήθηκε κατά την υπουργική Διάσκεψη των Κρατών Μερών στις 12-13.12.2001, Έγγραφο HCR/MMSP/2001/09, (για τη Διακήρυξη βλέπε σε <http://www.unhcr.org/419c74d64.pdf>). Βλέπε επίσης E. Lauterpracht and D. Bethlehem, ανωτέρω υποσημείωση 8, παραγράφους 193 έως 219.

²⁰ Η απαγόρευση της επαναπροώθησης των προσφύγων κατά το διεθνές εθνικό δίκαιο εφαρμόζεται και στους πρόσφυγες που δεν προέρχονται από την Ευρώπη όταν το συμβαλλόμενο στη Σύμβαση του 1951 κράτος έχει διατηρήσει τη γεωγραφική επιφύλαξη του άρθρου 1 Β (1) της Σύμβασης.

²¹ Το δικαίωμα στη ζωή προστατεύουν το άρθρο 6 του Διεθνούς Συμφώνου Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων του 1966 (Ν. 2462/1997, ΦΕΚ 25, τ. Α'), το άρθρο 2 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Ν.Δ. 53/1974, ΦΕΚ ΦΕΚ 256, τ. Α'), το άρθρο 4 της Αμερικανικής Σύμβασης του 1969 για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, το άρθρο 4 του Αφρικανικού Χάρτη για Δικαιώματα του Ανθρώπου και των Λαών, το άρθρο 5 του Αραβικού Χάρτη του 1981 για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου.

²² Την απαγόρευση των βασανιστηρίων εγγυώνται το άρθρο 1 της Σύμβασης του ΟΗΕ του 1984 κατά των Βασανιστηρίων και Άλλων τρόπων σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας (Ν. 1782/1988, ΦΕΚ 116, τ. Α'), το άρθρο 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, το άρθρο 5 του Αφρικανικού Χάρτη για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και των Λαών, το άρθρο 5 παρ. 2 της Αμερικανικής Σύμβασης για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και το άρθρο 2 της Αμερικανικής Σύμβασης για την Πρόληψη και την Τιμωρία των Βασανιστηρίων.

²³ Βλέπε επίσης το άρθρο 22 παρ. 8 της Αμερικανικής Σύμβασης για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου που ορίζει: «σε καμιά περίπτωση αλλοδαπός δεν απελαύνεται ούτε επαναπροωθείται σε χώρα, ανεξάρτητα από το εάν είναι η χώρα καταγωγής του, εάν σ' αυτήν κινδυνεύει να παραβιαστεί το δικαίωμα στη ζωή ή στην προσωπική ελευθερία για λόγους φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, κοινωνικού καθεστώτος ή πολιτικών πεποιθήσεων».

²⁴ Βλέπε για παράδειγμα την από 10.12.1998 απόφαση του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου για την Πρώην Γιουγκοσλαβία επί της υπόθεσης *Prosecutor v. Anto Furundzija*, παραγράφους 134 έως 164 στον ιστότοπο του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου: <http://www.icty.org/> .

Βλέπε επίσης την απόφαση του House of Lords επί της υπόθεσης *Pinochet Ugarte, re [1992] 2 All ER 97*, παραγράφους 108 έως 109 δημοσιευμένη στον ιστότοπο: www.trial-ch.org/fileadmin/user_upload/documents/trial-watch/pinchet_III.doc .

φής επιστροφής σε κίνδυνο βασανιστηρίων, που είναι δεσμευτική για όλα τα κράτη, συμπεριλαμβανομένων των κρατών που δεν έχουν προσχωρήσει στα σχετικά διεθνή κείμενα²⁵.

17. Οι υποχρεώσεις που απορρέουν από το Διεθνές Σύμφωνο Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων, όπως έχουν ερμηνευθεί από την Επιτροπή των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, καθώς και από τις ειδικότερες σχετικές διατάξεις περιφερειακών κειμένων προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου εμπεριέχουν επίσης την απόλυτη και ανεπίδεκτη εξαιρέσεων απαγόρευση απομάκρυνσης σε βασανιστήρια και άλλες μορφές σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας²⁶.

18. Η απαγόρευση επαναπροώθησης σε χώρα όπου ο ενδιαφερόμενος μπορεί να αντιμετωπίσει πραγματικό κίνδυνο μη επανορθώσιμης βλάβης, όπως είναι οι παραβιάσεις του δικαιώματος στη ζωή ή του δικαιώματος να μην υποβάλλεται κανείς σε βασανιστήρια ή σκληρή, απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία εφαρμόζεται σε κάθε πρόσωπο που βρίσκεται στην επικράτεια ενός κράτους ή που εμπίπτει στη δικαιοδοσία του, συμπεριλαμβανομένων των αιτούντων άσυλο και των προσφύγων²⁷ και αφορά στη χώρα όπου πρόκειται να απομακρυνθεί ή οικ-

²⁵ Σύμφωνα με τα άρθρα 53 («άκυρος είναι η συνθήκη, εφόσον αυτή κατά τον χρόνο της συννομολογήσεώς της συγκρούεται προς αναγκαστικών κανόνων του γενικού διεθνούς δικαίου») και 64 («εάν νέος αναγκαστικός κανών του γενικού διεθνούς δικαίου ήθελεν εμφανισθή πάσα υφισταμένη συνθήκη, συγκρουομένη προς τον κανόνα τούτον, καθίσταται άκυρος και τερματίζεται») της Σύμβασης της Βιέννης για το Δίκαιο των Συνθηκών (Ν.Δ. 402/1974, ΦΕΚ 141, τ. Α') οι κανόνες αναγκαστικού δικαίου υπερισχύουν των διατάξεων των συμβάσεων. Επίσης κατισχύουν των κανόνων του γενικού εθιμικού δικαίου που δεν περιβάλλονται την ίδια τυπική ισχύ.

²⁶ Για τις υποχρεώσεις που απορρέουν από το άρθρο 7 του Διεθνούς Συμφώνου Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων που εγγυάται την απαγόρευση των βασανιστηρίων και άλλης σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας βλέπε την παράγραφο 12 του [Γενικού Σχολίου Νο. 31 της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων για τη Φύση των Γενικών Νομικών Υποχρεώσεων](#) που τα κράτη αναλαμβάνουν δυνάμει του Συμφώνου, (UN Doc. CCPR/C/21/Rev.1/Add.13, 21.4.2001) – Επίσης, βλέπε την παράγραφο 28 της Έκθεσης της 1.9.2004 του Ειδικού Απεσταλμένου κατά των Βασανιστηρίων, ανωτέρω υποσημείωση 5.

Την απαγόρευση επαναπροώθησης που ενέχει τον κίνδυνο σοβαρής παραβίασης των δικαιωμάτων του ανθρώπου και ειδικότερα τον κίνδυνο βασανιστηρίων και άλλων μορφών κακομεταχείρισης εγγυώνται περιφερειακά κείμενα προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Βλέπε για παράδειγμα τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου για το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και ειδικότερα την από 7.7.1998 απόφαση Soering κατά Ηνωμένου Βασιλείου, Προσφυγή Νο. 14038/88, και την από 15.11.1996 απόφαση Chahal κατά Ηνωμένου Βασιλείου, Προσφυγή Νο. 22414/93. Άλλες διατάξεις του διεθνούς και του περιφερειακού δικαίου προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου που απαγορεύουν τα βασανιστήρια καθώς και άλλες μορφές σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας είναι το άρθρο 16 της Σύμβασης του ΟΗΕ κατά των Βασανιστηρίων (Ν. 1782/1988, ΦΕΚ 116, τ. Α'), το άρθρο 5 παρ. 2 της Αμερικανικής Σύμβασης για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, το άρθρο 5 του Αφρικανικού Χάρτη για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και των Λαών και το άρθρο 3 της Αμερικανικής Σύμβασης του 1985 για την Πρόληψη και την Τιμωρία των Βασανιστηρίων.

²⁷ Για τα κράτη μέρη στο Διεθνές Σύμφωνο Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων τούτο έχει διευκρινιστεί με την παράγραφο 10 του Γενικού Σχολίου Νο. 31 για τη Φύση των Γενικών Νομικών Υποχρεώσεων που τα κράτη αναλαμβάνουν δυνάμει του Συμφώνου: «Δυνάμει της παραγράφου 1 του άρθρου 2 του Συμφώνου τα συμβαλλόμενα κράτη υποχρεούνται να σέβονται και να εξασφαλίζουν όλα τα δικαιώματα που εγγυάται σε όλα τα πρόσωπα που βρίσκονται στην επικράτειά τους και υπάγονται στη δικαιοδοσία τους. Τούτο σημαίνει ότι κάθε συμβαλλόμενο κράτος οφείλει να σέβεται και να διασφαλίζει τα δικαιώματα που εγγυάται το Σύμφωνο σε καθέναν που υπάγεται στην εξουσία του ή στον πραγματικό έλεγχο του, ακόμα και όταν δεν βρίσκονται στην επικράτειά του». Όπως αναφέρεται στο Γενικό Σχόλιο Νο. 15 που υιοθέτησε η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων το 1986 (κατά την 26^η σύνοδο) «η απόλαυση των δικαιωμάτων που εγγυάται το Σύμφωνο δεν περιορίζεται στους πολίτες των συμβαλλομένων κρατών αλλά αφορά κάθε πρόσωπο που βρίσκεται στην επικράτειά τους ή υπάγεται στη δικαιοδοσία τους ανεξάρτητα από το καθεστώς του ως πολίτη κάποιου κράτους ή ως ανιθαγενούς, όπως είναι οι αιτούντες άσυλο, οι πρόσφυγες, οι μετανάστες εργαζόμενοι και άλλα πρόσωπα. Αυτή η αρχή εφαρμόζεται επίσης σε όσους υπάγονται στην εξουσία ή στον πραγματικό έλεγχο των δυνάμεων των συμβαλλομένων κρατών που ενεργούν εκτός της επικράτειάς τους, ανεξάρτητα από τις συνθήκες στις οποίες ανέλαβαν παρόμοια εξουσία ή απέκτησαν πραγματικό έλεγχο, όπως είναι οι ένοπλες δυνάμεις των συμβαλλομένων κρατών που συμμετέχουν σε διεθνή ειρηνευτική δύναμη». Επίσης, στο Γενικό Σχόλιο Νο. 6 (2005) για τη μεταχείριση των ασυνόδευτων και των χωρισμένων από την οικογένειά τους παιδιών που βρίσκονται εκτός της χώρας καταγωγής τους, UN Doc. CRC/GC/2005/6 της 3.6.2005 η Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού αναφέρει ότι τα συμβαλλόμενα κράτη στη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού «[...] δεν θα επιστρέφουν ένα παιδί στα σύνορα εδαφών όπου για βάσιμους λόγους πιστεύεται ότι κινδυνεύει πραγματικά να υποστεί ανεπανόρθωτη βλάβη που πλήττει μεταξύ άλλων τα δικαιώματα που προστατεύουν το άρθρο 6 (δικαίωμα στη ζωή) και το άρθρο 37 (απαγόρευση βασανιστηρίων και άλλης σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας και το δικαίωμα να μην στερούνται αυθαίρετα την προσωπική τους ελευθερία] της Σύμβασης». ([Σχόλιο Νο. 6 \(2005\)](#))

δήποτε άλλη χώρα στην οποία μπορεί εν συνεχεία να απομακρυνθεί²⁸. Εν προκειμένω, η απαγόρευση της επαναπροώθησης είναι ανεπίδεκτη εξαιρέσεων και εφαρμόζεται σε κάθε περίπτωση ανεξάρτητα από τη φύση των δραστηριοτήτων στις οποίες είχε εμπλακεί ο ενδιαφερόμενος²⁹.

19. Σύμφωνα με τις προαναφερόμενες υποχρεώσεις το αποστέλλον κράτος οφείλει να αποδείξει, πριν την εκτέλεση του μέτρου της απομάκρυνσης, ότι ο ενδιαφερόμενος τον οποίο πρόκειται να απομακρύνει από την επικράτειά του ή τη δικαιοδοσία του δεν θα εκτεθεί σε κίνδυνο να υποστεί σοβαρές παραβιάσεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου, όπως είναι οι προαναφερόμενες³⁰. Ένα από τα στοιχεία που πρέπει να αξιολογηθούν στη σχετική διαδικασία είναι οι διπλωματικές εγγυήσεις που έχει παράσχει το κράτος υποδοχής για το συγκεκριμένο πρόσωπο ή οι εγγυήσεις με τη μορφή όρων που αφορούν στη μεταχείριση όσων μεταφέρονται κατ' εφαρμογή γενικής συμφωνίας για τις απελάσεις ή άλλες μορφές απομάκρυνσης. Όμως, αυτές οι εγγυήσεις δεν επιδρούν στις υποχρεώσεις που έχει αναλάβει το αποστέλλον κράτος δυνάμει του διεθνούς εθιμικού δικαίου ή των διεθνών ή περιφερειακών συνθηκών προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου στις οποίες είναι συμβαλλόμενο μέρος³¹.

της Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Παιδιού)

²⁸ Στην παράγραφο 12 του [Γενικού Σχολίου Νο. 31 για τη Φύση των Γενικών Νομικών Υποχρεώσεων](#) που τα κράτη αναλαμβάνουν δυνάμει του Συμφώνου η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων αναφέρει: «Επιπλέον, η υποχρέωση των κρατών δυνάμει της διάταξης του άρθρου 2 του Συμφώνου να σέβονται και να εξασφαλίζουν τα δικαιώματα που εγγυάται σε όλα τα άτομα εντός της επικράτειάς τους που υπάγονται στη δικαιοδοσία τους εμπεριέχει την υποχρέωση να μην εκδίδουν, να μην απελαύνουν, να μην επαναπροωθούν ή να μην απομακρύνουν κανένα στα σύνορα εδαφών όπου για βάσιμους λόγους πιστεύεται ότι κινδυνεύει να υποστεί ανεπανόρθωτη βλάβη κατά τα οριζόμενα στις διατάξεις των άρθρων 6 και 7 του Συμφώνου. Η απαγόρευση αυτή αφορά τόσο την απομάκρυνση στη χώρα προορισμού όσο και την περαιτέρω απομάκρυνση από αυτήν σε τρίτη χώρα. Οι αρμόδιες δικαστικές και διοικητικές αρχές υποχρεούνται να γνωρίζουν ότι είναι αναγκαίο να διασφαλίζουν την εκπλήρωση των υποχρεώσεων που απορρέουν από το Σύμφωνο».

²⁹ Για παράδειγμα, η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ αναφέρει στην παράγραφο 11 του [Γενικού Σχολίου Νο. 29 για την Κατάσταση Ανάγκης](#): «11. Η απαρίθμηση των ανεπίδεκτων εξαιρέσεων διατάξεων στο άρθρο 4 αφορά, χωρίς να ταυτίζεται, το ζήτημα της φύσης κάποιων υποχρεώσεων των δικαιωμάτων του ανθρώπου ως κανόνων του αναγκαστικού διεθνούς δικαίου. Ο χαρακτηρισμός ορισμένων διατάξεων του Συμφώνου ως ανεπίδεκτων εξαιρέσεων δυνάμει της παραγράφου 2 του άρθρου 4 σημαίνει εν μέρει ότι αναγνωρίζεται η φύση του αναγκαστικού κανόνα σε κάποια θεμελιώδη δικαιώματα που εγγυάται το Σύμφωνο με τη μορφή συμβατικού κανόνα δικαίου (για παράδειγμα τα δικαιώματα που εγγυώνται τα άρθρα 6 και 7 του Συμφώνου). Όμως, καθίσταται προφανές ότι κάποιες άλλες διατάξεις του Συμφώνου περιελήφθησαν στον κατάλογο των ανεπίδεκτων εξαιρέσεων διατάξεων επειδή ποτέ δεν θα καταστεί αναγκαία η παρέκκλιση από την εφαρμογή τους στην περίπτωση της κατάστασης ανάγκης (για παράδειγμα τα δικαιώματα που εγγυώνται τα άρθρα 11 και 18 του Συμφώνου). Περαιτέρω, η κατηγορία των κανόνων του αναγκαστικού διεθνούς δικαίου είναι ευρύτερη από τον κατάλογο των ανεπίδεκτων εξαιρέσεων διατάξεων του Συμφώνου που ορίζει η παράγραφος 2 του άρθρου 4. Σε καμιά περίπτωση τα συμβαλλόμενα κράτη δεν μπορούν να επικαλεστούν το άρθρο 4 του Συμφώνου για να δικαιολογήσουν ενέργειες που παραβιάζουν το ανθρωπιστικό δίκαιο ή τους κανόνες του αναγκαστικού διεθνούς δικαίου, όπως για παράδειγμα τη σύλληψη ομήρων, την επιβολή συλλογικής τιμωρίας με την αυθαίρετη στέρηση της προσωπικής ελευθερίας ή τις θεμελιώδεις αρχές της δίκαιης δίκης, συμπεριλαμβανομένου του τεκμηρίου της αθωότητας». Βλέπε επίσης την απόφαση της Επιτροπής κατά των Βασανιστηρίων *Gorki Ernesto Tapia Paez v. Sweden*, UN Doc. CAT/C/18/D/39/1996, 18.4.1997, όπου η Επιτροπή εκτίμησε «14.5. Η Επιτροπή εκτιμά ότι ο κανόνας του άρθρου 3 της Σύμβασης είναι απόλυτος. Το συμβαλλόμενο κράτος υποχρεούται να μην απελάσει οιοδήποτε πρόσωπο όταν για βάσιμους λόγους πιστεύεται ότι θα κινδυνεύσει να υποστεί βασανιστήρια κατά την απομάκρυνσή του σε άλλο κράτος. Η φύση των δραστηριοτήτων στις οποίες είχε εμπλακεί ο προσφεύγων δεν αποτελούν αντικείμενο εκτίμησης κατά την εφαρμογή του άρθρου 3 της Σύμβασης». Τα προαναφερόμενα ισχύουν και στο πλαίσιο των μέτρων για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Σχετικά βλέπε παράγραφο 13.1 της απόφασης της Επιτροπής κατά των Βασανιστηρίων στην υπόθεση *Agiza v. Sweden*.

³⁰ Σχετικές, ειδικά όσον αφορά στην έκδοση, είναι οι διατάξεις που απαγορεύουν την απομάκρυνση στα σύνορα εδαφών όπου ο ενδιαφερόμενος κινδυνεύει από σοβαρές παραβιάσεις του δικαιώματος στη δίκαιη δίκη, που εγγυώνται τα άρθρα 14 του Διεθνούς Συμφώνου Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων, 6 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, 8 της Αμερικανικής Σύμβασης για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, 7 του Αφρικανικού Χάρτη για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και των Λαών και 6,7,14 και 16 του Αραβικού Χάρτη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

³¹ Όπως σημειώνει ο Ειδικός Απεσταλμένος κατά των Βασανιστηρίων οι γενικές διατάξεις που περιλαμβάνουν οι συμφωνίες απέλασης, σύμφωνα με τις οποίες όσοι επιστρέφονται σε συμβαλλόμενο στη συμφωνία κράτος θα απολαμβάνουν μεταχείριση σύμφωνα με τα διεθνή κριτήρια δεν παρέχει εγγυήσεις πέραν των υποχρεώσεων που έχουν αναλάβει τα ενδιαφερόμενα κράτη δυνάμει των συμβάσεων στις οποίες είναι συμβαλλόμενα μέρη. Βλέπε «*Diplomatic Assurances not an adequate safeguard for deportees, UN Special Rapporteur against Torture warns*, United Nations Press Release, 23.8.2005. Στην από 16.11.2005 απόφασή της για τα Βασανιστήρια και άλλες μορφές σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας (UN Doc. A/C.3/60/L.25/Rev.1) η Γενική Συνέλευση « [...] αναγνώρισε ότι οι διπλωματικές εγ-

2. Απομάκρυνση κατ' εφαρμογή των διπλωματικών εγγυήσεων

20. Διεθνή, περιφερειακά και εθνικά δικαστήρια, κρίνοντας υποθέσεις έκδοσης σε χώρα όπου ο εκζητούμενος κινδύνευε να υποστεί την εκτέλεση της θανατικής ποινής ή σοβαρές παραβιάσεις του δικαιώματος της δίκαιης δίκης, καθώς και απέλασης ή απομάκρυνσης σε κίνδυνο βασανιστηρίων ή άλλων μορφών κακομεταχείρισης εξέτασαν τις προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούν οι διπλωματικές εγγυήσεις προκειμένου να απομακρύνει το αποστέλλον κράτος τον ενδιαφερόμενο σε άλλη χώρα. Μεταξύ άλλων το ζήτημα έχουν επίσης εξετάσει όργανα που έχουν συσταθεί δυνάμει συνθηκών προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου και εμπειρογνώμονες της Επιτροπής των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του Ο.Η.Ε.. Έτσι έχουν αναπτυχθεί συγκεκριμένα κριτήρια και πλέον αναγνωρίζεται ότι το αποστέλλον κράτος εκπληρώνει τις υποχρεώσεις του για σεβασμό των δικαιωμάτων του ανθρώπου μόνον εφόσον οι εγγυήσεις πράγματι απομακρύνουν τον κίνδυνο να υποστεί ο ενδιαφερόμενος παραβιάσεις των δικαιωμάτων του. Έτσι, οι διπλωματικές εγγυήσεις μπορεί να δικαιολογήσουν την απομάκρυνση μόνον εφόσον:

(i) αποτελούν κατάλληλο μέσο για τον εκμηδενισμό που κινδύνου που διατρέχει ο ενδιαφερόμενος, και

(ii) το αποστέλλον κράτος μπορεί καλόπιστα να τις θεωρήσει αξιόπιστες³².

Η συνδρομή των προαναφερόμενων προϋποθέσεων πρέπει να αποδεικνύεται σε κάθε υπόθεση υπό το φως όλων των σχετικών πληροφοριών.

21. Προκειμένου να αξιολογήσει τις διπλωματικές εγγυήσεις το αποστέλλον κράτος υποχρεούται να συνεκτιμήσει διάφορους παράγοντες, συμπεριλαμβανομένων του επιπέδου και της φύσης του κινδύνου που διατρέχει ο ενδιαφερόμενος, της πηγής του κινδύνου και της πραγματικής εφαρμογής των εγγυήσεων. Τούτο εξαρτάται μεταξύ άλλων από τη δεσμευτικότητα της υποχρέωσης που αναλαμβάνουν τα κρατικά όργανα που είναι αρμόδια για την εκτέλεση συγκεκριμένων μέτρων ή για την παροχή προστασίας και από τη δυνατότητα των αρχών του κράτους υποδοχής να διασφαλίσουν τη συμμόρφωση με τις εγγυήσεις που έχουν παρασχεθεί³³. Επομένως, η αξιολόγηση πρέπει να εντάσσεται στο πλαίσιο της εξέτασης της γενικής κατάστασης των δικαιωμάτων του ανθρώπου στο κράτος υποδοχής τον κρίσιμο χρόνο και ειδικότερα κάθε πρακτικής που αφορά στις διπλωματικές εγγυήσεις ή παρόμοιες δεσμεύσεις³⁴.

22. Γενικά, στο πλαίσιο της έκδοσης είναι σχετικά απλή η αξιολόγηση της καταλληλότητας των διπλωματικών εγγυήσεων που αποσκοπούν στη διασφάλιση του ενδιαφερόμενου από την εκτέλεση της θανατικής ποινής ή από κάποιες παραβιάσεις των δικαιωμάτων της δίκαιης δίκης³⁵. Στις περιπτώσεις αυτές ο ενδιαφερόμενος μεταφέρεται στο πλαίσιο επίσημης διαδικασίας και

γυήσεις, όπου εφαρμόζονται, δεν απαλλάσσουν τα κράτη από τις υποχρεώσεις που έχουν αναλάβει δυνάμει του διεθνούς δικαίου των δικαιωμάτων του ανθρώπου, του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου και του διεθνούς προσφυγικού δικαίου, και ειδικότερα από την υποχρέωση σεβασμού της αρχής της μη επαναπροώθησης».

³² Βλέπε για παράδειγμα Επιτροπή κατά των Βασανιστηρίων, *Agiza v. Sweden*, παραγράφους 13.4 και 13.5 και διάφορες αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και ειδικότερα την πρωτοπόρα απόφαση για την έκδοση και τα δικαιώματα του ανθρώπου *Soering v. United Kingdom* και όσον αφορά στην απέλαση *Chahal v. United Kingdom*, ανωτέρω στην υποσημείωση 26.

³³ Για παράδειγμα τούτο δεν ισχύει όταν οι αρχές της χώρας υποδοχής, ακόμα και όταν έχουν καλόπιστα παράσχει εγγυήσεις, αδυνατούν να αποτρέψουν τις παραβιάσεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου που διαπράττουν μέλη των δυνάμεων ασφαλείας. Βλέπε απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου *Chahal κατά United Kingdom*, όπου στην παράγραφο 105 το Δικαστήριο έκρινε: «Το Δικαστήριο δεν αμφιβάλει για την καλή πίστη της κυβέρνησης της Ινδίας που παρείχε τις προαναφερόμενες (παράγραφος 92) εγγυήσεις. Όμως, διαφαίνεται ότι παρόλες τις προσπάθειες της κυβέρνησης, της Εθνικής Επιτροπής των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των δικαστηρίων της Ινδίας για μεταρρυθμίσεις, η παραβίαση των δικαιωμάτων του ανθρώπου από μερικά μέλη των δυνάμεων ασφαλείας στην περιοχή Punjab και σε άλλες περιοχές της Ινδίας είναι δυσεπίλυτο και χρόνιο πρόβλημα (βλέπε ανωτέρω παράγραφο 104)».

³⁴ Βλέπε για παράδειγμα παραγράφους 13.4 και 13.5 της απόφασης της Επιτροπής του ΟΗΕ κατά των Βασανιστηρίων στην υπόθεση *Agiza v. Sweden*.

³⁵ Για παράδειγμα, παρέχει επαρκή προστασία η δέσμευση ότι δεν θα εκτελεστεί ή επιβληθεί η θανατική ποινή ή ότι θα επαναληφθεί η δίκη από τακτικό και όχι από ειδικό δικαστήριο.

μπορεί να ελεγχθεί η συμμόρφωση του εκζητούντος κράτους με τις παρασχεθείσες εγγυήσεις. Μπορεί το κράτος που αποφασίζει την έκδοση ή η ο εκζητούμενος να μην έχει τη δυνατότητα άσκησης ενδίκου μέσου στην περίπτωση της παραβίασης των εγγυήσεων, όμως η παράλειψη συμμόρφωσης μπορεί να εντοπιστεί άμεσα και να συνεκτιμηθεί κατά την αξιολόγηση της αξιοπιστίας παρόμοιων εγγυήσεων στο μέλλον.

23. Η κατάσταση είναι διαφορετική όταν με την απομάκρυνση στη χώρα υποδοχής ο ενδιαφερόμενος κινδυνεύει να υποστεί βασανιστήρια ή άλλη σκληρή, απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση. Έχει σημειωθεί ότι «σε αντίθεση με τις εγγυήσεις που παρέχονται για τη θανατική ποινή ή τη δίκη από στρατιωτικό δικαστήριο, που είναι άμεσα επαληθεύσιμες, οι εγγυήσεις για προστασία από βασανιστήρια και άλλες μορφές κακοποίησης απαιτούν συνεχή επαγρύπνηση από αρμόδιο και ανεξάρτητο φορέα»³⁶. Το Ανώτατο Δικαστήριο του Καναδά εξέτασε το ζήτημα αποφαίνόμενο επί της υπόθεσης *Suresh* κατά Καναδά και συνέκρινε τις εγγυήσεις στις περιπτώσεις κινδύνου βασανιστηρίων με αυτές που αφορούν στην προστασία του εκζητούμενου που κινδυνεύει να αντιμετωπίσει τη θανατική ποινή και υπογράμμισε:

«... ότι είναι δύσκολο να ληφθούν υπόψη οι εγγυήσεις που παρέχει ένα κράτος υποσχόμενο ότι θα απέχει από πράξεις βασανιστηρίων στο μέλλον όταν έχει ήδη διαπράξει παράνομα βασανιστήρια ή επέτρεψε παρόμοια συμπεριφορά στο παρελθόν. Αυτή η δυσκολία καθίσταται κρίσιμη στις περιπτώσεις που τα βασανιστήρια διαπράττονται με τη σύμπραξη του κράτους αλλά και στις περιπτώσεις που το κράτος αδυνατεί να ελέγξει τη συμπεριφορά των αξιωματούχων του. Άρα, είναι αναγκαία η διάκριση των εγγυήσεων που αφορούν στη θανατική ποινή από τις εγγυήσεις που αφορούν στα βασανιστήρια. Είναι ευκολότερη η παρακολούθηση των πρώτων και γενικά είναι περισσότερο αξιόπιστες από τις δεύτερες»³⁷.

24. Στην από 1.9.2004 έκθεση που υπέβαλε στη Γενική Συνέλευση ο Ειδικός Απεσταλμένος της Επιτροπής των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του ΟΗΕ κατά των Βασανιστηρίων και άλλων τρόπων Σκληρής, Απάνθρωπης ή Εξευτελιστικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας εξέτασε το ζήτημα των διπλωματικών εγγυήσεων υπό το φως των υποχρεώσεων που απορρέουν από την αρχή της μη επαναπροώθησης που είναι εγγενείς στην απόλυτη και ανεπίδεκτη εξαιρέσεων απαγόρευση των βασανιστηρίων και άλλων μορφών κακομεταχείρισης. Σημειώνοντας ότι πρέπει να εκτιμώνται όλες οι πτυχές της υπόθεσης³⁸ όταν εξετάζεται εάν για βάσιμους λόγους πιστεύεται ότι κάποιος κινδυνεύει να υποστεί βασανιστήρια ο Ειδικός Απεσταλμένος εξέφρασε την άποψη ότι:

«στις περιπτώσεις των συστηματικών, σοβαρών, κατάφωρων ή μαζικών παραβιάσεων των δικαιωμάτων του ανθρώπου ή της συστηματικής εφαρμογής της πρακτικής των βασανιστηρίων πρέπει να εφαρμόζεται απαρέγκλιτα η αρχή της μη επαναπροώθησης και να αποφεύγονται οι διπλωματικές εγγυήσεις»³⁹.

³⁶ Βλέπε ανωτέρω υποσημείωση 5 την Έκθεση του Ανεξάρτητου Εμπειρογνώμονα για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών κατά την Καταπολέμηση της Τρομοκρατίας, UN Doc. E/CN.4/2005/103, 7.2.2005, παράγραφος 56.

³⁷ Για την αποτελεσματικότητα της επίβλεψης ως εγγύηση από τον κίνδυνο των βασανιστηρίων βλέπε στη συνέχεια, παράγραφο 26 του παρόντος εγγράφου, στη σελίδα 81 της παρούσας έκδοσης. Βλέπε επίσης, *Συμβούλιο της Ευρώπης, Έκθεση του Alvaro Gil-Robles, Επιτρόπου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου*, για την επίσκεψή του στη Σουηδία, 21-23 Απριλίου 2004, CommDH(2004) 13, 8.7.2004: «[...] Ουσιαστικό κριτήριο για την αξιολόγηση της αξιοπιστίας των διπλωματικών εγγυήσεων είναι η πρακτική του κράτους υποδοχής να μην διαπράττει ούτε να επιτρέπει τα βασανιστήρια ή την κακομεταχείριση και ο πραγματικός και αποτελεσματικός έλεγχος των πράξεων των μη κρατικών οργάνων. Σε όλες τις άλλες περιπτώσεις είναι εξαιρετικά αμφίβολο εάν οι εγγυήσεις μπορεί να θεωρηθούν ότι αποτελούν αδιαμφισβήτητη ασφαλιστική δικλείδα για την προστασία από την κακομεταχείριση» (παράγραφος 19).

³⁸ Βλέπε ανωτέρω υποσημείωση 5 παράγραφος 35 της από 1.9.2004 Έκθεσης του Ειδικού Απεσταλμένου κατά των Βασανιστηρίων.

³⁹ Βλέπε παράγραφο 39 της από 1.9.2004 Έκθεσης του Ειδικού Απεσταλμένου του ΟΗΕ κατά των Βασανιστηρίων (ανωτέρω υποσημείωση 5). Ο Ειδικός Απεσταλμένος υπενθυμίζει τον ορισμό της Επιτροπής κατά των Βασανιστηρίων για τη «συστηματική πρακτική των βασανιστηρίων: πρόκειται για την περίπτωση όπου τα βασανιστήρια δεν διαπράττονται περιστασιακά σε μια συγκεκριμένη υπόθεση ή σε συγκεκριμένο χρόνο, αλλά διαφαίνεται ότι είναι συνηθισμένα, εκτεταμένα και σκόπιμα σε τουλάχιστον σημαντικό τμήμα της επικράτειας της ενδιαφερόμενης χώρας». Επίσης σημείωσε ότι τα βασανιστήρια μπορεί να είναι συστηματικά ακόμα και όταν δεν διαπράττονται άμεσα με πρόθεση της κυβέρνησης αλλά εξαρ-

25. Περαιτέρω, ο Ειδικός Απεσταλμένος υπογράμμισε ότι πρέπει *a priori* να αποκλείονται οι διπλωματικές εγγυήσεις όταν δεν είναι συστηματική η χρήση των βασανιστηρίων, αλλά υπάρχει κίνδυνος βασανιστηρίων ή άλλων μορφών κακομεταχείρισης σε συγκεκριμένη περίπτωση⁴⁰. Είναι όμως σημαντικό να συνιστούν «αυτές οι εγγυήσεις αδιαμφισβήτητη ασφαλιστική δικλείδα ότι ο ενδιαφερόμενος δεν θα υποστεί βασανιστήρια ή άλλες μορφές κακομεταχείρισης και να προβλέπουν την εφαρμογή συστήματος επίβλεψης της μεταχείρισης του»⁴¹. Για να είναι οι διπλωματικές εγγυήσεις βάσιμες, ουσιαστικές και επαληθεύσιμες πρέπει να πληρούν κάποιες προϋποθέσεις που είναι καθοριστικής σημασίας για την προστασία από τα βασανιστήρια και άλλες μορφές κακομεταχείρισης⁴². Πρέπει επίσης να υπάρχει σύστημα πραγματικής, άμεσης και τακτικής παρακολούθησης της εφαρμογής τους που περιλαμβάνει τη δυνατότητα διεξαγωγής κατ' ιδία συνεντεύξεων⁴³.

26. Όμως, σε μια πρόσφατη έκθεση που εξετάζει μεταξύ άλλων παραδείγματα της κρατικής πρακτικής στις περιπτώσεις των διπλωματικών εγγυήσεων ο Ειδικός Απεσταλμένος για την Προστασία από τα Βασανιστήρια εξέφρασε την άποψη ότι οι μηχανισμοί επίβλεψης που εφαρμόζονται μετά την επιστροφή στο κράτος υποδοχής δεν αποσοβούν τον κίνδυνο και έχουν αποδειχθεί αναποτελεσματικοί τόσο για τη διασφάλιση της προστασίας από τα βασανιστήρια όσο και για την απόδοση ευθυνών⁴⁴. Στο ίδιο μήκος κύματος, ο Ύπατος Αρμοστής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου εξέφρασε την ανησυχία του για την αποτελεσματικότητα της παρακολούθησης της μεταχείρισης όταν ο ενδιαφερόμενος αντιμετωπίζει τον κίνδυνο βασανιστηρίων και σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης⁴⁵.

τώνται από παράγοντες που δεν υπάγονται στον έλεγχό της» (παράγραφος 36). Επίσης, με την απόφασή της για τη Μεταφορά των Προσώπων (έγγραφο UN. Doc. E/CN.4/Sub.2/2005/L.12, 4.8.2005) η Υπο-Επιτροπή για την Προαγωγή των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου «επιβεβαιώνει ότι η εκτεταμένη ή συστηματική πρακτική των βασανιστηρίων ή άλλων τρόπων σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας που εφαρμόζεται σε ένα κράτος, ειδικά όταν έχει διαπιστωθεί από όργανο συνθήκης ή από ειδική διαδικασία της Επιτροπής των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, ιδρύει το τεκμήριο ότι οιοσδήποτε μεταφέρεται σ' αυτό μπορεί να αντιμετωπίζει πραγματικό κίνδυνο να υποστεί παρόμοια μεταχείριση και συστήνει σε παρόμοιες περιπτώσεις να μην αίρεται αυτό το τεκμήριο με οιαδήποτε εγγύηση, δέσμευση ή ανάληψη άλλης υποχρέωσης των αρχών αυτού του κράτους όπου πρόκειται να μεταφερθεί ο ενδιαφερόμενος» (παράγραφος 4).

⁴⁰ Για να καθορίσει εάν συντρέχουν οι προϋποθέσεις το αποστέλλον κράτος πρέπει να εξετάσει την κατάσταση που επικρατεί στο κράτος υποδοχής και τις ειδικότερες περιστάσεις της υπόθεσης καθώς και την ευάλωτη κατάσταση του ενδιαφερόμενου, συμπεριλαμβανομένων παρελθουσών εμπειριών βασανιστηρίων ή άλλων μορφών κακομεταχείρισης αλλά και την πιθανότητα του κινδύνου δίωξης ή της συστηματικής διακριτικής μεταχείρισης που συνιστά βασανιστήρια ή άλλη σκληρή, απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία επειδή ανήκει σε διακριτή ομάδα. Βλέπε ανωτέρω υποσημείωση 5 τις παραγράφους 34 και 38 έως 39 της από 1.9.2004 Έκθεσης του Ειδικού Απεσταλμένου του ΟΗΕ κατά των Βασανιστηρίων.

⁴¹ Βλέπε ανωτέρω υποσημείωση 5, παράγραφο 40 της από 1.9.2004 Έκθεσης του Ειδικού Απεσταλμένου κατά των Βασανιστηρίων που υποβλήθηκε στη Γενική Συνέλευση κατά την 57^η σύνοδό της, έγγραφο UN. Doc. A/57/173, 2.7.2002, παράγραφος 35.

⁴² Οι ελάχιστες προϋποθέσεις που θέτει ο Ειδικός Απεσταλμένος περιλαμβάνουν: τη δυνατότητα της άμεσης πρόσβασης σε δικηγόρο, την οπτική καταγραφή όλων των συνεδριών της ανάκρισης και της ταυτότητας όλων των παρισταμένων, άμεσες και ανεξάρτητες ιατρικές εξετάσεις, απαγόρευση *incommunicado* κράτησης ή κράτησης σε τόπους που δεν αποκαλύπτονται. Βλέπε ανωτέρω, υποσημείωση 5, παράγραφο 41 της από 1.9.2004 Έκθεσης του Ειδικού Απεσταλμένου κατά των Βασανιστηρίων που αναφέρεται στις παραγράφους 27 έως 49 της από 23.12.2003 έκθεσης που υπέβαλε στην Επιτροπή των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (έγγραφο UN. Doc. E/CN.4/2004/56).

⁴³ Βλέπε ανωτέρω υποσημείωση 5, παράγραφο 42 της από 1.9.2004 Έκθεσης του Ειδικού Απεσταλμένου κατά των Βασανιστηρίων.

⁴⁴ Βλέπε την παράγραφο 46 της Έκθεσης που υπέβαλε ο Ειδικός Απεσταλμένος κατά των Βασανιστηρίων σύμφωνα με την απόφαση 59/182 της Γενικής Συνέλευσης, έγγραφο UN. Doc. A/60/316, 30.8.2005.

⁴⁵ Βλέπε Ύπατο Αρμοστή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, Δήλωση της 7.12.2005 για τους Τρομοκράτες και τους Βασανιστές όπου σημειώνεται ότι «εκτός από τα ενοχλητικά και εξεζητημένα μέτρα επίβλεψης, όπως είναι η 24ωρη επιτήρηση του απελαυνόμενου η μικρής εμπέλειας επίβλεψη δεν επαρκεί για να εξαλείψει τον κίνδυνο των βασανιστηρίων σε συγκεκριμένες περιπτώσεις. Ενώ οι κρατούμενοι, ως ομάδα, μπορεί να καταγγέλλουν τους βασανιστές τους όταν εξετάζονται κατ' ιδίαν και ανώνυμα είναι απίθανη η μεμονωμένη αποκάλυψη της κακομεταχείρισης όταν ο ενδιαφερόμενος παραμένει στον έλεγχο των βασανιστών του μετά την αναχώρηση των 'επιθεωρητών'».

Γ. Οι διπλωματικές εγγυήσεις και η εξαναγκασμένη απομάκρυνση των προσφύγων και των αιτούντων άσυλο

27. Για την αξιολόγηση της αξιοπιστίας των διπλωματικών εγγυήσεων που αφορούν στη μεταχείριση των προσφύγων ή των αιτούντων άσυλο στο κράτος υποδοχής το κράτος ασύλου οφείλει να εξετάσει τις υποχρεώσεις που έχει αναλάβει δυνάμει του διεθνούς και του περιφερειακού δικαίου προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου καθώς και του διεθνούς εθιμικού δικαίου, τα βασικά στοιχεία των οποίων αναλύονται στη συνέχεια.

1. Πρόσφυγες

28. Η χώρα ασύλου υποχρεούται να εφαρμόζει την αρχή της μη επαναπροώθησης που εγγυάται το άρθρο 33 της Σύμβασης του 1951 σε όσους αναγνωρίζει το καθεστώς του πρόσφυγα. Η αρχή αυτή εφαρμόζεται επίσης στην περίπτωση που το καθεστώς του πρόσφυγα έχει αναγνωριστεί στον ενδιαφερόμενο από την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες⁴⁶ ή από χώρα διαφορετική από αυτή που πρόκειται να τον απομακρύνει.⁴⁷

Απομάκρυνση στη χώρα καταγωγής ή προηγούμενης συνήθους διαμονής

29. Προκειμένου να αξιολογηθεί η σημασία των διπλωματικών εγγυήσεων στις περιπτώσεις απομάκρυνσης του πρόσφυγα στη χώρα από την οποία διέφυγε είναι αναγκαία η διάκριση μεταξύ όσων δικαιούνται να επικαλεστούν την αρχή της μη επαναπροώθησης που προβλέπει η διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 33 της Σύμβασης του 1951 και όσων δεν δικαιούνται να ωφεληθούν από την εφαρμογή της επειδή πληρούνται στο πρόσωπό τους οι προϋποθέσεις εξαίρεσης που προβλέπει η διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου 33 της Σύμβασης του 1951⁴⁸.

30. Ουδμία επιρροή ασκούν οι διπλωματικές εγγυήσεις στην περίπτωση της άμεσης ή έμμεσης επαναπροώθησης του πρόσφυγα, που απολαμβάνει την παρεχόμενη από το άρθρο 33 (1) της Σύμβασης του 1951 προστασία, στη χώρα καταγωγής του ή προηγούμενης συνήθους διαμονής του⁴⁹. Και τούτο διότι η χώρα ασύλου έχει ήδη καθορίσει το καθεστώς του ενδιαφερόμενου και έχει αναγνωρίσει ότι διατρέχει βάσιμο και δικαιολογημένο φόβο δίωξης στη χώρα καταγωγής του. Όταν έχει καθοριστεί το καθεστώς του πρόσφυγα είναι θεμελιωδώς αντίθετη με την παρεχόμενη από τη Σύμβαση του 1951 προστασία η προσφυγή του αποστέλλοντος κράτους στην πρακτική των διπλωματικών εγγυήσεων προκειμένου να υποσχεθεί το όργανο της δίωξης ότι ο πρόσφυγας δεν θα υποστεί κακομεταχείριση με την επαναπροώθηση⁵⁰.

⁴⁶ Σύμφωνα με την εντολή διεθνούς προστασίας η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες μπορεί να καθορίζει το καθεστώς του πρόσφυγα όταν τούτο απαιτείται για λόγους προστασίας. Αυτή η δικαιοδοσία της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες απορρέει από το Καταστατικό της του 1950 (που προσαρτάται στην από 14.12.1950 υπ' αριθμ. 428 (V) απόφαση της Γενικής Συνέλευσης) έχει δε αναπτυχθεί και αποσαφηνιστεί με μεταγενέστερες αποφάσεις της Γενικής Συνέλευσης και του Οικονομικού και Κοινωνικού Συμβουλίου του ΟΗΕ.

⁴⁷ Η κατ' εφαρμογή της Σύμβασης του 1951 αναγνώριση του καθεστώτος του πρόσφυγα από ένα κράτος παράγει εξω-εδαφικά αποτελέσματα, τουλάχιστον όσον αφορά στα υπόλοιπα συμβαλλόμενα κράτη. Το καθεστώς του πρόσφυγα που αναγνώρισε ένα κράτος μπορεί να αμφισβητηθεί από άλλο συμβαλλόμενο κράτος σε εξαιρετικές περιπτώσεις όταν καταφανώς προκύπτει ότι ο ενδιαφερόμενος δεν πληροί τις προϋποθέσεις εφαρμογής της Σύμβασης του 1951, για παράδειγμα όταν πραγματικά περιστατικά αποδεικνύουν ότι οι ισχυρισμοί του για φόβο δίωξης ήσαν δόλιοι ή ότι υπάγεται σε κάποια από τις ρήτρες αποκλεισμού της Σύμβασης του 1951. Με το από 1978 υπ' αριθμ. 12 (XXIX) Πόρισμά της η Εκτελεστική Επιτροπή του Γραφείου του Υπατού Αρμοστή του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες «...ζ) Αναγνώρισε, συνεπώς, ότι το καθεστώς του πρόσφυγα που καθορίστηκε από ένα συμβαλλόμενο κράτος, δεν πρέπει να επανεξετάζεται από ένα άλλο συμβαλλόμενο κράτος παρά σε εξαιρετικές περιπτώσεις, εάν φαίνεται ότι ο ενδιαφερόμενος προφανώς δεν πληροί τους προσήκοντες όρους της Σύμβασης, π.χ. εάν αποκαλυφθούν γεγονότα από τα οποία προκύπτει ότι οι αρχικές δηλώσεις ήταν ψευδείς ή ότι ο ενδιαφερόμενος εμπίπτει σε μία από τις προβλεπόμενες στη Σύμβαση ρήτρες παύσης ή αποκλεισμού». Βλέπε επίσης UNHCR, *Note on the Extraterritorial Effect of the Determination of Refugee Status under the 1951 Convention and the 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees*, EC/SCP/9, 24.8.1978 σε <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae68cccc.html>

⁴⁸ Βλέπε ανωτέρω, στις παραγράφους 11 έως 14.

⁴⁹ Βλέπε ανωτέρω υποσημείωση 13, παράγραφο 51 του *Suresh Factum*.

⁵⁰ Βλέπε ανωτέρω υποσημείωση 13, παράγραφο 52 του *Suresh Factum*.

31. Δεν δικαιούται να επικαλεστεί την παρεχόμενη από το διεθνές προσφυγικό δίκαιο προστασία από την επαναπροώθηση ο πρόσφυγας για τον οποίον οι αρμόδιες αρχές του κράτους ασύλου έχουν καθορίσει ότι εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής των εξαιρέσεων που προβλέπει η διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου 33 της Σύμβασης του 1951. Όμως, τούτο δεν ασκεί επιρροή στις υποχρεώσεις που έχει αναλάβει το αποστέλλον κράτος δυνάμει του δικαίου προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Αξιολογώντας εάν η απομάκρυνση επί τη βάση των διπλωματικών εγγυήσεων είναι σύμφωνη με τα κριτήρια προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου το αποστέλλον κράτος θα πρέπει να εξετάσει τα κριτήρια που αναφέρονται στις παραγράφους 20 έως 26 του παρόντος εγγράφου.

Απομάκρυνση σε τρίτη χώρα, διαφορετική από τη χώρα καταγωγής ή προηγούμενης συνήθους διαμονής

32. Σύμφωνα με το άρθρο 32 της Σύμβασης του 1951 το κράτος ασύλου μπορεί να απελάσει πρόσφυγα που διαμένει νόμιμα στο έδαφός του σε χώρα διαφορετική από αυτήν στην οποία αποδείχθηκε ότι έχει βάσιμο και δικαιολογημένο φόβο δίωξης. Όμως, η απομάκρυνση αυτή επιτρέπεται μόνο για λόγους εθνικής ασφάλειας ή δημόσιας τάξης⁵¹ και δυνάμει απόφασης που έχει ληφθεί κατ' εφαρμογή της διαδικασίας που προβλέπει η εθνική νομοθεσία⁵².

33. Πριν την απέλαση του πρόσφυγα κατ' εφαρμογή του άρθρου 32 της Σύμβασης του 1951 το κράτος ασύλου πρέπει να επιβεβαιώσει ότι ο ενδιαφερόμενος δεν θα αντιμετωπίσει στη χώρα υποδοχής κίνδυνο δίωξης για λόγους φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, συμμετοχής σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα ή πολιτικών πεποιθήσεων ούτε τον κίνδυνο να επαναπροωθηθεί περαιτέρω σε μια άλλη χώρα όπου κινδυνεύει να υποστεί δίωξη για έναν ή περισσότερους από τους προαναφερόμενους λόγους. Οι διπλωματικές εγγυήσεις που έχει ενδεχομένως παράσχει το κράτος υποδοχής αποτελούν ένα από τα στοιχεία που πρέπει να αξιολογηθούν κατά τον καθορισμό του σχετικού κινδύνου. Το κράτος ασύλου οφείλει να λάβει υπόψη τους διάφορους τρόπους εκδήλωσης της δίωξης όταν εξετάζει – υπό το φως όλων των διαθέσιμων πληροφοριών – την καταλληλότητα και την αξιοπιστία των εγγυήσεων ως μέσου εκμηδενισμού κάθε κινδύνου δίωξης που διατρέχει ο ενδιαφερόμενος⁵³.

34. Η εξαναγκασμένη απομάκρυνση στη χώρα που έχει παράσχει τις διπλωματικές εγγυήσεις δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 32 της Σύμβασης του 1951 όταν αυτές δεν πληρούν τις προϋποθέσεις της καταλληλότητας και της αξιοπιστίας και άρα δεν εκμηδενίζουν αποτελεσματικά τον κίνδυνο δίωξης που ελλοχεύει στη μεταφορά του πρόσφυγα σ' αυτήν τη χώρα. Σε παρόμοιες περιπτώσεις το κράτος ασύλου μπορεί να απελάσει τον πρόσφυγα σε πλαίσιο σεβασμού των υποχρεώσεων που έχει αναλάβει δυνάμει του διεθνούς προσφυγικού δικαίου μόνον εφόσον ο ενδιαφερόμενος εμπίπτει σε μια από τις εξαιρέσεις της αρχής της μη επαναπροώθησης που προβλέπει η διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου 33 της Σύμβασης του 1951⁵⁴.

2. Αιτούντες άσυλο

35. Όπως προαναφέρθηκε στην παράγραφο 9 του παρόντος εγγράφου, εκκρεμούσης της διαδικασίας του οριστικού καθορισμού των αναγκών διεθνούς προστασίας οι αιτούντες άσυλο προστατεύονται από την επαναπροώθηση δυνάμει της διάταξης της παραγράφου 1 του άρθρου 33 της Σύμβασης του 1951⁵⁵.

⁵¹ Άρθρο 32 (1) της Σύμβασης του 1951.

⁵² Άρθρο 32 (2) της Σύμβασης του 1951. Οι διατάξεις των παραγράφων (2) και (3) της Σύμβασης του 1951 προβλέπουν επίσης τις ελάχιστες διαδικαστικές εγγυήσεις που πρέπει να διέπουν την απέλαση του πρόσφυγα. Βλέπε ανωτέρω στην υποσημείωση 18.

⁵³ Βλέπε παράγραφο 50.

⁵⁴ Βλέπε ανωτέρω παραγράφους 11 έως 14.

⁵⁵ Βλέπε Υπατη Αρμοστεία ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, *Εγχειρίδιο για τις Διαδικασίες και τα Κριτήρια Καθορισμού του Καθεστώτος των Προσφύγων*: «28. Ένας πρόσωπο είναι πρόσφυγας σύμφωνα με τη Σύμβαση του 1951 από τη στιγμή που

Απομάκρυνση στη χώρα καταγωγής ή προηγούμενης συνήθους διαμονής

36. Εκκρεμούσης της ολοκλήρωσης της διαδικασίας καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα ο αιτών άσυλο δεν μπορεί να απομακρυνθεί στη χώρα καταγωγής του ή προηγούμενης συνήθους διαμονής του. Τούτο ισχύει ανεξάρτητα από τη μορφή της απομάκρυνσης, συμπεριλαμβανομένης ειδικότερα της περίπτωσης όπου ζητείται η έκδοση του αιτούντα άσυλο. Σε παρόμοιες περιπτώσεις απαιτείται κατ' αρχήν να κριθεί οριστικά η αίτηση ασύλου πριν από τη λήψη οιασδήποτε απόφασης επί του αιτήματος έκδοσης. Σε κάθε περίπτωση δεν πρέπει να εκτελείται η απόφαση έκδοσης αν προηγουμένως δεν καθοριστεί εάν ο ενδιαφερόμενος είναι πρόσφυγας⁵⁶. Οι διπλωματικές εγγυήσεις για τη μεταχείριση του αιτούντα άσυλο στην περίπτωση της επιστροφής δεν επιδρούν στην υποχρέωση που έχει αναλάβει το κράτος ασύλου, δυνάμει του διεθνούς προσφυγικού δικαίου, να σέβεται την αρχή της μη επαναπροώθησης⁵⁷.

Απομάκρυνση σε τρίτη χώρα, διαφορετική από τη χώρα καταγωγής ή προηγούμενης συνήθους διαμονής

37. Το ζήτημα της απομάκρυνσης μπορεί να ανακύψει αναφορικά με τρίτη χώρα, διαφορετική από τη χώρα καταγωγής ή προηγούμενης συνήθους διαμονής του αιτούντα άσυλο. Σε παρόμοιες περιπτώσεις το κράτος ασύλου υποχρεούται, δυνάμει του διεθνούς προσφυγικού δικαίου, του διεθνούς δικαίου προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του διεθνούς εθιμικού δικαίου, να αξιολογήσει τους κινδύνους που συνεπάγεται η μεταφορά του ενδιαφερόμενου σε αυτήν τη χώρα. Τυχόν διπλωματικές εγγυήσεις που έχουν παρασχεθεί από το κράτος υποδοχής πρέπει να αξιολογηθούν υπό το φως των κριτηρίων, που αναλύονται στις παραγράφους 20 έως 26 του παρόντος εγγράφου, προκειμένου να καθοριστεί εάν αποτελούν κατάλληλο και αξιόπιστο εργαλείο εκμηδενισμού του κινδύνου δίωξης και / ή άλλων μορφών βλάβης που μπορεί να αντιμετωπίσει ο αιτών άσυλο με την απομάκρυνση⁵⁸. Όταν υπάρχει κίνδυνος δίωξης ή περαιτέρω επαναπροώθησης σε παρόμοιο κίνδυνο οι υποχρεώσεις που απορρέουν για το κράτος ασύλου από την παράγραφο 1 του άρθρου 33 της Σύμβασης του 1951 και από το διεθνές εθιμικό δίκαιο αποκλείουν την απομάκρυνση του αιτούντα άσυλο. Όταν ο αιτών άσυλο δεν διατρέχει παρόμοιο κίνδυνο επιτρέπεται η απομάκρυνσή του εφόσον τα ενδιαφερόμενα κράτη διασφαλίζουν ότι έχει πρόσβαση στη διαδικασία ασύλου⁵⁹.

συγκεντρώνει τις προϋποθέσεις του σχετικού ορισμού. Τούτο πρέπει να συμβαίνει αναγκαστικά πριν του αναγνωριστεί επίσημα το καθεστώς του πρόσφυγα. Συνεπώς, η σχετική αναγνώριση έχει δηλωτικό και όχι δημιουργικό χαρακτήρα. Δεν γίνεται δηλαδή κανείς πρόσφυγας εξαιτίας της αναγνώρισης, αλλά αναγνωρίζεται ως πρόσφυγας επειδή είναι». Διαθέσιμο σε <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6b3314.html>. Βλέπε επίσης ανωτέρω E. Lauterpacht and D. Bethlehem, ανωτέρω υποσημείωση 8, παράγραφους 87 έως 99.

⁵⁶ Όπως αναφέρεται στη συνέχεια, στην παράγραφο 47 (σελίδα 90 της παρούσας έκδοσης) αίτημα ασύλου του εκζητούμενου κρίνεται από την αρμόδια προς τούτο αρχή του κράτους στο οποίο απευθύνεται το αίτημα της έκδοσης. Βλέπε επίσης: *Η εφαρμογή των ρητρών αποκλεισμού: άρθρο 1 ΣΤ της Σύμβασης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων*, παράγραφο 102 (βλέπε σε: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3f5857d24.html>).

⁵⁷ Όμως, σε παρόμοιες περιπτώσεις οι διπλωματικές εγγυήσεις αποτελούν στοιχείο που πρέπει να εξεταστεί κατά τον καθορισμό του βάσιμου και δικαιολογημένου φόβου δίωξης του ενδιαφερόμενου. Βλέπε στη συνέχεια του εγγράφου, παράγραφους 44 έως 45.

⁵⁸ Βλέπε στη συνέχεια, παράγραφους 44 έως 45.

⁵⁹ Στις περιπτώσεις μεταφοράς λόγω έκδοσης το κράτος στο οποίο απευθύνεται το αίτημα της έκδοσης πρέπει να αναστέλλει τη διαδικασία καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα. Η ολοκλήρωση της ασκηθείσας ποινικής δίωξης, είτε με την καταδίκη και την τιμωρία είτε με την αθώωση του ενδιαφερόμενου, πρέπει να προηγείται της οριστικής κρίσης του αιτήματος ασύλου. Το αίτημα ασύλου μπορεί να εξεταστεί είτε από τις αρμόδιες αρχές του κράτους στο οποίο υποβλήθηκε είτε από τις αρμόδιες αρχές του κράτους στο οποίο εκδίδεται ο ενδιαφερόμενος κατ' εφαρμογή της διαδικασίας καθορισμού του κράτους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση της αιτήσεως παροχής ασύλου. Σε κάθε περίπτωση η απομάκρυνση του αιτούντα άσυλο είναι σύμφωνη με τις υποχρεώσεις που έχει αναλάβει το κράτος δυνάμει της Σύμβασης του 1951 μόνον εάν το κράτος υποδοχής μπορεί να θεωρηθεί «ασφαλής τρίτη χώρα» (βλέπε στη συνέχεια υποσημείωση 65).

Βλέπε επίσης UNHCR, *Recommendations on the European Commission Proposal for a Council Framework Decision on the European Arrest Warrant and the Surrender Procedures between Members States*, COM (2001) 522 final, 2001/0215

III. Διπλωματικές εγγυήσεις και καθορισμός του καθεστώτος του πρόσφυγα

A. Γενικά

38. Το δικαίωμα κάθε ανθρώπου να ζητά και να του παρέχεται άσυλο σε άλλες χώρες, όπως διακηρύσσεται στο άρθρο 14 παρ. 1 της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και είναι εγγενές στη Σύμβαση του 1951/Πρωτόκολλο του 1967 εμπεριέχει την υποχρέωση των κρατών να εξετάζουν τα αιτήματα για την παροχή διεθνούς προστασίας στο πλαίσιο δικαίων και αποτελεσματικών διαδικασιών⁶⁰. Ενώ τα κράτη μπορούν να εφαρμόζουν διάφορους τύπους διαδικασιών για την εξέταση των αιτημάτων ασύλου, είναι αναγκαίο να συντρέχουν κάποιες βασικές προϋποθέσεις για τη λήψη των σχετικών αποφάσεων σύμφωνα με τα κριτήρια της διεθνούς προστασίας⁶¹. Από την άποψη της διεθνούς προστασίας είναι ανάγκη να διασφαλίζεται ότι η εφαρμογή των διπλωματικών εγγυήσεων στο πλαίσιο των διαδικασιών ασύλου δεν περιορίζει τις ουσιαστικές διαδικαστικές εγγυήσεις και / ή δεν θέτει σε κίνδυνο την εξέταση των ουσιαστικών ισχυρισμών ασύλου.

B. Διπλωματικές εγγυήσεις όσον αφορά στους αιτούντες άσυλο

39. Κατά την εφαρμογή της διαδικασίας καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα επιβάλλεται να τηρείται το απόρρητο όλων των πτυχών του αιτήματος ασύλου⁶². Κατά κανόνα, δεν πρέπει να παρέχεται καμιά πληροφορία για την υποβολή της αίτησης ασύλου ή για το περιεχόμενό της στο κράτος καταγωγής, ή στις περιπτώσεις των ανιθαγενών στο κράτος της προηγούμενης συνήθους διαμονής, καθώς παρόμοια αντιμετώπιση παραβιάζει το δικαίωμα του αιτούντα άσυλο στην ιδιωτικότητα⁶³ ή εκθέτει τον ίδιο και ενδεχομένως τα πρόσωπα με τα οποία συνδέεται στον κίνδυνο της δίωξης. Έτσι, εκκρεμώσεως της ολοκλήρωσης της διαδικασίας καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα το κράτος ασύλου δεν μπορεί να αναζητά την παροχή διπλωματικών εγγυήσεων από τη χώρα καταγωγής ή προηγούμενης συνήθους διαμονής του αιτούντα άσυλο.

(CNS), Οκτώβριος 2001 σε <http://www.unhcr.org/protect/PROTECTION/43662a342.pdf> και UNHCR, *Provisional Comments on the Proposal for a European Council Directive on Minimum Standards on Procedures in Member States for Granting and Withdrawing Refugee Status (Council Document 14203/04, Asile 64, of 9.11.2004). Comments on article 6* σε <http://www.unhcr.org/protect/PROTECTION/43661ea42.pdf>.

⁶⁰ UNHCR, *Asylum Processes (Fair and Efficient Asylum Procedures)*, έγγραφο EC/GC/01/12/31.5.2001, παράγραφοι 4 και 5 στη σελίδα 2 του εγγράφου.

⁶¹ Ibid. παράγραφος 50, σελίδες 11 και 12 του εγγράφου.

⁶² Ibid. παράγραφος 50 (m), σελίδα 13 του εγγράφου.

⁶³ Το διεθνές δίκαιο προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου εγγυάται σε όλους το δικαίωμα στην προστασία της ιδιωτικής ζωής και στην προστασία από αυθαίρετες ή παράνομες επεμβάσεις (ενδεικτικά αναφέρονται το άρθρο 12 της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, το άρθρο 17 παρ. 1 του Διεθνούς Συμφώνου Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων, το άρθρο 8 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, το άρθρο 11 της Αμερικανικής Σύμβασης για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου). Είναι αναγκαίο να υιοθετούνται αποτελεσματικά μέτρα που διασφαλίζουν ότι δεν αποκαλύπτονται σε τρίτους πληροφορίες που αφορούν στην ιδιωτική ζωή όταν αυτές πρόκειται να χρησιμοποιηθούν για σκοπό που παραβιάζει το δίκαιο των δικαιωμάτων του ανθρώπου. «10. Νόμος πρέπει να ρυθμίζει τη συλλογή και την αποθήκευση πληροφοριών που αφορούν προσωπικά δεδομένα σε υπολογιστές, τράπεζες δεδομένων και άλλα μηχανήματα, από δημόσιες αρχές ή από ιδιώτες ή από άλλους φορείς. Τα κράτη οφείλουν να υιοθετήσουν αποτελεσματικά μέτρα που διασφαλίζουν ότι οι πληροφορίες που αφορούν στην ιδιωτική ζωή δεν αποκαλύπτονται σε τρίτους που δεν είναι εξουσιοδοτημένοι δυνάμει του νόμου να τις λαμβάνουν, να τις επεξεργάζονται και να τις χρησιμοποιούν. Επίσης, τα κράτη υποχρεούνται να διασφαλίζουν ότι οι πληροφορίες που αφορούν στην ιδιωτική ζωή δεν χρησιμοποιούνται για λόγους που δεν είναι σύμφωνοι με το Σύμφωνο. Προκειμένου για την αποτελεσματική προστασία της ιδιωτικής ζωής καθένας πρέπει να απολαμβάνει το δικαίωμα να επιβεβαιώνει σε εύληπτη μορφή εάν στοιχεία που αφορούν στην ιδιωτική του ζωή έχουν αποθηκευθεί σε αυτόματα αρχεία και το σκοπό της αποθήκευσης. Επίσης, καθένας πρέπει να είναι σε θέση να επιβεβαιώνει ποιες δημόσιες αρχές, ποιοι ιδιώτες ή ποια όργανα ελέγχουν ή μπορούν να ελέγξουν τα αρχεία που τον αφορούν. Εάν αυτά τα αρχεία περιέχουν λανθασμένες πληροφορίες προσωπικών δεδομένων ή εάν τα δεδομένα αποτελούν αντικείμενο συλλογής και επεξεργασίας κατά παράβαση του νόμου καθένας πρέπει να δικαιούται να ζητήσει τη διόρθωσή τους ή την εξάλειψή τους». *Γενικό Σχόλιο Νο. 16 της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων για το άρθρο 17 του Διεθνούς Συμφώνου Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων* (32^η σύνοδος, 1988), έγγραφο HRI/GEN/1/Rev.1.

40. Όμως, είναι δυνατό να γνωρίζουν ή να υποπτεύονται οι αρχές της χώρας καταγωγής ή προηγούμενης συνήθους διαμονής ότι ο ενδιαφερόμενος έχει ζητήσει διεθνή προστασία σε άλλη χώρα και μπορεί να αναλάβουν την πρωτοβουλία παροχής διπλωματικών εγγυήσεων στη χώρα που εξετάζει το αίτημα ασύλου. Εναλλακτικά, ο ενδιαφερόμενος μπορεί να υποβάλει αίτημα ασύλου μετά την παροχή των διπλωματικών εγγυήσεων, για παράδειγμα στο πλαίσιο της διαδικασίας έκδοσης. Κάθε αιτών άσυλο μπορεί να εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής μιας γενικής συμφωνίας απέλασης που ιδρύει για το αποστέλλον κράτος – στην περίπτωση που τον απομακρύνει στη χώρα καταγωγής του – την υποχρέωση να του επιφυλάσσει μεταχείριση σύμφωνη με τα διεθνή κριτήρια.

41. Οι διπλωματικές εγγυήσεις που έχουν παρασχεθεί για κάποιον αιτούντα άσυλο είναι στοιχείο που απαιτείται να λαμβάνεται υπόψη όταν εξετάζεται εάν ο ενδιαφερόμενος πληροί τις προϋποθέσεις υπαγωγής στη διεθνή προστασία ως πρόσφυγας⁶⁴.

Γ. Πρόσβαση στις διαδικασίες ασύλου

42. Οι διπλωματικές εγγυήσεις δεν πρέπει να οδηγούν στην άρνηση της πρόσβασης στις διαδικασίες ασύλου. Μόνον τυπικοί λόγοι, όπως είναι η διαθεσιμότητα της προστασίας «στην πρώτη χώρα ασύλου» ή η μεταβίβαση της αρμοδιότητας σε «μια τρίτη ασφαλή χώρα» δικαιολογούν την απόρριψη του αιτήματος ασύλου ως απαράδεκτου⁶⁵. Οι διπλωματικές εγγυήσεις αφορούν στη μεταχείριση του ενδιαφερόμενου στο κράτος υποδοχής και άρα στους ουσιαστικούς ισχυρισμούς του ενδιαφερόμενου για την ανάγκη υπαγωγής του στο καθεστώς της διεθνούς προστασίας. Επομένως, δεν μπορεί να οδηγήσουν στην κήρυξη του αιτήματός του ως απαράδεκτου. Η σημασία τυχόν παρασχεθεισών εγγυήσεων για το βάσιμο και δικαιολογημένο φόβο δίωξης του αιτούντα άσυλο πρέπει να αξιολογηθεί στο πλαίσιο της εξέτασης των ουσιαστικών περί ασύλου ισχυρισμών⁶⁶.

43. Για τους ίδιους λόγους, ένα αίτημα ασύλου δεν μπορεί να απορριφθεί ως απαράδεκτο επειδή το κράτος ασύλου έχει συνάψει συμφωνία απέλασης με τη χώρα καταγωγής του αιτούντα άσυλο ή με οιαδήποτε άλλη χώρα στην οποία το κράτος προτίθεται να απελάσει τον ενδιαφερόμενο.

Δ. Διπλωματικές εγγυήσεις και καθορισμός του καθεστώτος του πρόσφυγα

44. Οι διπλωματικές εγγυήσεις είναι ένα από τα στοιχεία που πρέπει να εξετάζονται στο πλαίσιο της διαδικασίας καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα όταν η χώρα καταγωγής ή προηγούμενης συνήθους διαμονής έχει παράσχει διπλωματικές εγγυήσεις για συγκεκριμένο πρόσωπο ή όταν ο αιτών άσυλο εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής γενικότερης συμφωνίας για την απομάκρυνση και την περαιτέρω μεταχείριση κάποιων κατηγοριών προσώπων.

45. Οι διπλωματικές εγγυήσεις δεν μπορεί να αποτελούν βάση απόρριψης του αιτήματος ασύλου. Πρέπει να εξετάζονται και να αξιολογούνται υπό το φως όλων των πτυχών της υπόθεσης στο πλαίσιο εξέτασης της συνδρομής των προϋποθέσεων υπαγωγής του ενδιαφερόμενου στο καθεστώς της διεθνούς προστασίας.

46. Η παροχή διπλωματικών εγγυήσεων στο κράτος ασύλου από το κράτος καταγωγής ή προηγούμενης συνήθους διαμονής δεν αποτελεί λόγο για την απόρριψη του αιτήματος ασύλου ως καταχρηστικού. Το αίτημα ασύλου πρέπει να εξετάζεται με την κανονική διαδικασία εκτός εάν είναι προφανώς αβάσιμο για άλλους λόγους. Ανάλογα με τις περιστάσεις της υπόθεσης, μπορεί να είναι προσηκουσα η κατά προτεραιότητα εξέταση παρόμοιων αιτημάτων ασύλου⁶⁷. Επιβάλλεται ο κατά προτεραιότητα χειρισμός, από ειδικευμένα στο ζήτημα του αποκλεισμού της διεθνούς

⁶⁴ Βλέπε ανωτέρω παράγραφο 49.

⁶⁵ Για τα κριτήρια που εφαρμόζονται για το χαρακτηρισμό μιας χώρας ως «πρώτης χώρας ασύλου» ή ως «ασφαλούς τρίτης χώρας» βλέπε ανωτέρω υποσημείωση 60, παραγράφους 10 έως 18 στις σελίδες 3 έως 5 του εγγράφου.

⁶⁶ Βλέπε στη συνέχεια παραγράφους 44 έως 45.

προστασίας τμήματα που υπάγονται θεσμικά στο φορέα που είναι αρμόδιος για την εφαρμογή της διαδικασίας καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα ⁶⁸, των αιτημάτων ασύλου όπου ανακύπτει ζήτημα υπαγωγής του ενδιαφερόμενου στη ρήτρα αποκλεισμού του άρθρου 1 ΣΤ της Σύμβασης του 1951 και ιδίως όπου αυτή εφαρμόζεται σε πρόσωπα που έχουν εμπλακεί σε τρομοκρατικές ενέργειες.

47. Το καθεστώς του πρόσφυγα πρέπει να καθορίζεται από μια, κεντρική και ειδικευμένη αρχή ασύλου με βάση όλα τα πραγματικά περιστατικά και τη νομική αξιολόγηση της κάθε υπόθεσης, λαμβάνοντας υπόψη όλες τις διαθέσιμες πληροφορίες για την κατάσταση που επικρατεί στη χώρα καταγωγής ή, στην περίπτωση των ανιθαγενών, στη χώρα της προηγούμενης συνήθους διαμονής⁶⁹. Τούτο εφαρμόζεται σε όλες τις περιπτώσεις, συμπεριλαμβανομένων αυτών όπου οι αρχές αυτής της χώρας καταγωγής ή προηγούμενης συνήθους διαμονής του αιτούντα άσυλο έχουν υποβάλει αίτημα για την έκδοσή του.

48. Για την αξιολόγηση των διπλωματικών εγγυήσεων και τη σημασία τους κατά την εξέταση των αιτημάτων ασύλου η αποφασίζουσα αρχή πρέπει να εφαρμόζει τα κριτήρια που έχουν αναπτυχθεί στο διεθνές και στο περιφερειακό δίκαιο προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου⁷⁰. Στο προσφυγικό πλαίσιο τούτο σημαίνει ότι πρέπει να καθορίζεται εάν οι εγγυήσεις μπορεί να θεωρηθούν κατάλληλο και αξιόπιστο εργαλείο για τον εκμηδενισμό του κινδύνου δίωξης που μπορεί να αντιμετωπίσει ο ενδιαφερόμενος σε συγκεκριμένη χώρα και άρα βάσιμη δικαιολογία για την απόρριψη του αιτήματός του για την παροχή διεθνούς προστασίας ως πρόσφυγα. Έτσι, οι κριτές που εφαρμόζουν τη διαδικασία καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα πρέπει να συνεκτιμούν την ειδικότερη φύση των αιτημάτων ασύλου.

49. Ειδικότερα, υπενθυμίζεται ότι ο αιτών άσυλο αποδεικνύει τους ισχυρισμούς του για την ανάγκη να υπαχθεί στο καθεστώς της διεθνούς προστασίας όταν έχει βάσιμο και δικαιολογημένο φόβο δίωξης για λόγους φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, συμμετοχής σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα ή πολιτικών πεποιθήσεων («οι λόγοι φόβου δίωξης της Σύμβασης»)⁷¹. Ενώ το βάρος της απόδειξης της αξιοπιστίας των ισχυρισμών και της ακρίβειας των πραγματικών περιστατικών του αιτήματος ασύλου («το βάρος της απόδειξης») εναπόκειται κατ' αρχήν στον αιτούντα άσυλο, το καθήκον της εξακρίβωσης και της αξιολόγησης όλων των σχετικών μοιράζεται ανάμεσα στον αιτούντα και στον εξεταστή⁷². Ο υπεύθυνος να αποφασίσει επί του αιτήματος ασύλου οφείλει να καθορίσει, βασιζόμενος στα πραγματικά περιστατικά, εάν ο αιτών άσυλο πληροί τα κριτήρια υπα-

⁶⁷ Για τα κριτήρια που πρέπει πληρούνται για να χαρακτηριστεί ένα αίτημα ασύλου «προφανώς αβάσιμο» βλέπε Πόρισμα Νο. 30 (XXXIV) - 1983 της Εκτελεστικής Επιτροπής για το πρόβλημα των προφανώς αβάσιμων ή καταχρηστικών αιτήσεων για το καθεστώς του πρόσφυγα ή παροχής ασύλου, «Εκτίμησε ότι οι εθνικές διαδικασίες καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα θα μπορούσαν να προβλέψουν χρήσιμες ειδικές διατάξεις για να αντιμετωπίσουν ταχέως τις αιτήσεις που θεωρούνται τόσο προφανώς αβάσιμες ώστε να μην υπάρχει ανάγκη σε βάθος εξέτασής τους σε κάθε στάδιο της διαδικασίας. Αυτές οι αιτήσεις χαρακτηρίστηκαν ως "σαφώς καταχρηστικές" ή "προφανώς αβάσιμες" και πρέπει να ορισθούν ως οι αιτήσεις που είναι σαφώς απατηλές ή που δεν συνδέονται ούτε με τα κριτήρια για την χορήγηση του καθεστώτος των προσφύγων, ούτε με άλλα κριτήρια που να δικαιολογούν την χορήγηση ασύλου». Βλέπε ανωτέρω υποσημείωση 60, UNHCR, *Asylum Processes (Fair and Efficient Asylum Procedures)*, παραγράφους 25 έως 32.

⁶⁸ Υπογραμμίζεται ότι τα αιτήματα ασύλου στα οποία ανακύπτει ζήτημα εφαρμογής των ρητρών αποκλεισμού του άρθρου 1 ΣΤ της Σύμβασης του 1951 δεν πρέπει να χαρακτηρίζονται «προφανώς αβάσιμα» καθώς ενδέχεται να επιβάλλουν την διερεύνηση περίπλοκων θεμάτων ουσίας και αξιοπιστίας τα οποία δεν μπορούν να εξεταστούν κατάλληλα στις ταχύ-ρυθμες διαδικασίες. Βλέπε Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, [Εφαρμογή των Ρητρών Αποκλεισμού: άρθρο 1 ΣΤ της Σύμβασης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων](#), παράγραφος 101.

⁶⁹ Βλέπε Πόρισμα Νο. 8 (XXVIII) – 1977 της Εκτελεστικής Επιτροπής για τον Καθορισμό του Καθεστώτος του Πρόσφυγα, « ε) Συνέστησε όπως οι διαδικασίες που θ' ακολουθηθούν για τον καθορισμό του καθεστώτος του πρόσφυγα ν' ανταποκρίνονται στις παρακάτω ελάχιστες προϋποθέσεις : ... iii) θα πρέπει να υπάρχει μια σαφώς καθορισμένη αρχή - κατά το δυνατόν μία μόνη κεντρική αρχή - που θα είναι ειδικά επιφορτισμένη με την εξέταση των αιτήσεων για το καθεστώς του πρόσφυγα και τη λήψη απόφασης σε πρώτο βαθμό» και UNHCR, *Asylum Processes (Fair and Efficient Asylum Procedures)*, παραγράφους 50 (i) και (j), σελίδα 87, ανωτέρω υποσημείωση 60.

⁷⁰ Βλέπε ανωτέρω παραγράφους 20 έως 26.

⁷¹ Όπως προαναφέρθηκε στην παράγραφο 8 τα κριτήρια υπαγωγής στη διεθνή προστασία του προσφυγικού καθεστώτος απαιτούν να μην υπάγονται οι ισχυρισμοί του αιτούντα άσυλο στο πεδίο εφαρμογής των ρητρών αποκλεισμού της Σύμβασης του 1951.

γωγής στον ορισμό του πρόσφυγα του άρθρου 1 Α (2) της Σύμβασης του 1951. Στο πλαίσιο αυτής της ανάλυσης οι διπλωματικές εγγυήσεις πρέπει να αξιολογούνται σε σχέση με το βάσιμο και δικαιολογημένο φόβο δίωξης⁷³.

50. Στις περιπτώσεις που υπεισέρχονται οι διπλωματικές εγγυήσεις η ανάλυση πρέπει να ξεκινήσει με προσεκτική εξέταση της φύσης της βλάβης που θα αντιμετωπίσει ο αιτών άσυλο εάν επιστρέψει στη χώρα καταγωγής ή προηγούμενης συνήθους διαμονής του. Είναι σημαντικό να υπομνησθεί ότι η έννοια της «δίωξης» στο διεθνές προσφυγικό δίκαιο περιλαμβάνει, αλλά δεν περιορίζεται, σοβαρές παραβιάσεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου όπως είναι η αυθαίρετη στέρηση της ζωής ή της προσωπικής ελευθερίας, τα βασανιστήρια ή άλλη σκληρή, απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία. Η δίωξη μπορεί να εκδηλώνεται με διάφορους τρόπους, συμπεριλαμβανομένων για παράδειγμα των μέτρων διακριτικής μεταχείρισης που είτε μεμονωμένα είτε σωρευτικά καταλήγουν σε συνέπειες ουσιωδώς επιζήμιου χαρακτήρα για το πρόσωπο που τα υφίσταται. Δίωξη μπορεί να συνιστούν και οι περιορισμοί των κοινωνικών και οικονομικών δικαιωμάτων του ενδιαφερόμενου όταν τελικώς του στερούν τη δυνατότητα να εξασφαλίσει τα προς το ζην⁷⁴.

51. Σε κάθε περίπτωση οι διπλωματικές εγγυήσεις πληρούν το κριτήριο της καταλληλότητας μόνον όταν πράγματι εκμηδενίζουν όλες τις εύλογα πιθανές εκδηλώσεις της δίωξης. Ακόμα και όταν οι διπλωματικές εγγυήσεις εκμηδενίζουν πραγματικά συγκεκριμένη απειλή είναι απαραίτητο να εξετάσει ο κριτής του αιτήματος ασύλου εάν για τους λόγους της Σύμβασης του 1951 ενδέχεται να εκτεθεί σε άλλες μορφές σοβαρής βλάβης ο ενδιαφερόμενος που επικαλείται φόβο δίωξης για τους λόγους που αναφέρονται στον ορισμό του πρόσφυγα. Για παράδειγμα, στην περίπτωση της έκδοσης του αιτούντα άσυλο οι εγγυήσεις της χώρας καταγωγής ότι δεν θα υποστεί βασανιστήρια δεν εκμηδενίζουν κατ' ανάγκη τον κίνδυνο της δίωξης με τη μορφή της υπερβολικής ή της δυσανάλογης τιμωρίας ή των σοβαρών μέτρων διακριτικής μεταχείρισης που μπορεί να αντιμετωπίσει ανεξάρτητα από την ποινική διαδικασία που εκκρεμεί σε βάρος του.

52. Ένα άλλο στοιχείο που πρέπει να συνεκτιμάται τόσο για την καταλληλότητα όσο και για την αξιοπιστία των διπλωματικών εγγυήσεων είναι ο φορέας του κινδύνου δίωξης, εάν δηλαδή πρόκειται για κρατικό ή για μη κρατικό όργανο, καθώς και η ικανότητα της αρχής που τις παρέιχε να ελέγξει αποτελεσματικά τις πράξεις τους.

53. Στην περίπτωση που καθοριστεί ότι οι διπλωματικές εγγυήσεις αποτελούν το κατάλληλο μέσο για την αποσόβηση του κινδύνου δίωξης που επικαλείται σε εξατομικευμένη βάση ο αιτών τη διεθνή προστασία το σχετικό αίτημά του απορρίπτεται μόνον όταν οι αρχές του κράτους ασύλου καλόπιστα θεωρούν ότι αυτές είναι αξιόπιστες. Οι διπλωματικές εγγυήσεις δεν πληρούν το κριτήριο της αξιοπιστίας όταν υπάρχουν αμφιβολίες για την τήρησή τους. Το βάρος της απόδειξης για την καταλληλότητα και την αξιοπιστία του μέτρου των διπλωματικών εγγυήσεων ως μέσου εκμηδενισμού κάθε μορφής δίωξης που εύλογα είναι πιθανό να αντιμετωπίσει ο ενδιαφερόμενος φέρει κατ' αρχήν η αρχή που αποφασίζει επί του αιτήματος ασύλου και όχι ο ενδιαφερόμενος αιτών άσυλο⁷⁵.

⁷² Βλέπε Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, *Εγχειρίδιο για τις Διαδικασίες και τα Κριτήρια Καθορισμού του Καθεστώτος των Προσφύγων*, παράγραφοι 195 έως 199. Επίσης, *Ερμηνευτικό Σημείωμα της Ύπατης Αρμοστείας για το θάρος της απόδειξης και την αποδεικτική ισχύ των ισχυρισμών κατά την εξέταση των αιτημάτων ασύλου*. Ανάλογα με τις περιστάσεις ο κριτής του αιτήματος ασύλου μπορεί να πρέπει να χρησιμοποιήσει όλα τα διαθέσιμα μέσα προκειμένου για τη συλλογή των αναγκαίων αποδεικτικών στοιχείων που στηρίζουν το αίτημα. Όμως, όπως προαναφέρθηκε στην παράγραφο 39 (σελίδα 87 της παρούσας έκδοσης) η αναζήτηση αυτή δεν περιλαμβάνει τις διπλωματικές εγγυήσεις που παρέιχαν για τον αιτούντα άσυλο οι αρχές της χώρας καταγωγής του ή προηγούμενης συνήθους διαμονής του.

⁷³ Ο φόβος του αιτούντα άσυλο είναι «βάσιμος και δικαιολογημένος» όταν υπάρχει «εύλογη πιθανότητα» να υποστεί τη μεταχείριση που φοβάται ή οιαδήποτε άλλη βλάβη που συνιστά δίωξη όταν επιστρέψει στη χώρα καταγωγής του ή προηγούμενης συνήθους διαμονής. [Ερμηνευτικό Σημείωμα της Ύπατης Αρμοστείας για το θάρος της απόδειξης και την αποδεικτική ισχύ των ισχυρισμών κατά την εξέταση των αιτημάτων ασύλου](#).

⁷⁴ Βλέπε, Ύπατη Αρμοστεία ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, *Εγχειρίδιο για τις Διαδικασίες και τα Κριτήρια Καθορισμού του Καθεστώτος των Προσφύγων*, παράγραφοι 51 έως 64.

⁷⁵ Βλέπε ανωτέρω παράγραφο 49.

54. Αξιολογώντας την αξιοπιστία των διπλωματικών εγγυήσεων στο προσφυγικό πλαίσιο η αποφασίζουσα αρχή υποχρεούται να εξετάσει την πρακτική της χώρας υποδοχής και ιδιαίτερα εάν επιτρέπει στις αρχές του αποστέλλοντος κράτους να επιβλέψουν την τήρηση των διπλωματικών εγγυήσεων⁷⁶. Λαμβάνοντας υπόψη τους διαφορετικούς τρόπους με τους οποίους εκδηλώνεται η δίωξη οι προαναφερόμενες ανησυχίες για την παρακολούθηση της εφαρμογής των διπλωματικών εγγυήσεων ως μέσου προστασίας από τα βασανιστήρια και άλλους τρόπους κακομεταχείρισης είναι καθοριστικές όταν ο ενδιαφερόμενος κινδυνεύει να διωχθεί κατά την επιστροφή στη χώρα υποδοχής. Σε παρόμοιες περιπτώσεις η αποτελεσματική και πραγματική επίβλεψη της εφαρμογής των διπλωματικών εγγυήσεων είναι εφικτή μόνον όταν ο κίνδυνος της δίωξης που διατρέχει ο αιτών άσυλο περιορίζεται σε συγκεκριμένα και σαφώς ορισμένα μέτρα⁷⁷.

55. Επιπλέον, όταν αποδεικνύεται ότι ο αιτών άσυλο έχει ήδη υπομείνει δίωξη στη χώρα από την οποία διέφυγε δεν μπορεί να θεωρηθούν αξιόπιστες οι εγγυήσεις που παρέχουν οι αρχές αυτής της χώρας, κυρίως επειδή φέρουν άμεσα ή έμμεσα την ευθύνη για την παρελθούσα δίωξη του ενδιαφερόμενου. Σε παρόμοιες περιπτώσεις οι διπλωματικές εγγυήσεις αξιολογούνται όπως και στις υποθέσεις των αναγνωρισμένων προσφύγων⁷⁸.

Τμήμα Προστασίας και Νομικής Συμβουλευτικής
Διεύθυνση Διεθνούς Προστασίας
Γενεύη, Αύγουστος 2006

⁷⁶ Βλέπε ανωτέρω παράγραφο 21.

⁷⁷ Βλέπε ανωτέρω παράγραφο 26.

⁷⁸ Βλέπε ανωτέρω παράγραφο 30.